

Araştırma Makalesi

Klasik Türk Edebiyatındaki Hazret-i Hatice Kıssaları Üzerine*

On the Stories of Hazret-i Hatice in Classical Turkish Literature

Selahattin TOPBAŞ¹ Bahir SELÇUK²

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sel.topbas2@gmail.com

² Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bahirselcuk@gmail.com

Öz: Türk edebiyatında Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliği, manzum, mensur veya manzum-mensur biçimlerde birçok eserde konu olarak işlenmiştir. Hz. Muhammed'in şefaatine nail olmak, insanlara faydalı olmak, dua almak gibi amaçlarla yazılan bu eserlerin kimi müstakil bir metin kimi ise bir eserin veya manzumenin bölümü hâlinde. Konu üzerine özellikle son yıllarda birçok akademik çalışma yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir. Çalışmanın amacı, şimdiye kadar tespit edilmiş olan, Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğini anlatan metinleri gruplandırmak ve bu metinlerin kaynağına ulaşmaktır. Müstakil olarak çalışılmış bu metinlerin tasnifi ve ilgili metinlerin aslının tespit edilmesi çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu çalışma kapsamında Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliği hakkında yazılmış eserler önce tahkiye unsurlarından olay örgüsü dikkate alınarak içerik analizi ve mukayese yöntemiyle gruplandırılmış, sonra metinlerin kaynağı ile ilgili tespitlerde bulunulmuştur. Metinler, özellikle olay örgülerindeki farklılıklar dikkate alınarak dört gruba ayrılmış ve bu grupların birbirinden farklı tarafları özetlenmiştir. Dört gruba ayrılan metinlerin her biri müellif, müstensih, telif tarihi ve istinsah tarihi yönleriyle incelenmiştir. Çalışma neticesinde üç grup metnin kaynağına net bir şekilde ulaşılmış, bir grup metnin kaynağı mevcut bilgilerden hareketle tartışılmış, fakat bu grubun kaynağı ile ilgili kesin bir tespitte bulunulamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed, Hz. Hatice, evlilik, olay örgüsü, mukayese, tasnif.

Abstract: In Turkish literature, the marriage of Hz. Muhammad and Hz. Hatice has been treated as a subject in many works in verse, prose or verse-prose forms. Written with the aim of attaining Hz. Muhammad's intercession, being beneficial to people, receiving prayers, some of these works are independent texts, while others are sections of a work or a poem. Many academic studies have been conducted on this subject, especially in recent years, and continue to be conducted. The aim of this study is to group the texts that have been identified so far, which tell about the marriage of Hz. Muhammed and Hz. Khadija, and to reach the source of these texts. The classification of these texts, which have been studied independently, and the determination of the original of the relevant texts make the study important. Within the scope of this study, the works written about the marriage of Hz. Muhammad and Hz. Hatice were first grouped by content analysis and comparison methods, taking into account the plot of the narrative elements, and then determinations were made regarding the source of the texts. The texts were divided into four groups, especially taking into account the differences in their plots, and the different aspects of these groups were summarized. Each of the texts divided into four groups is examined in terms of author, copyright date or scribe, copying date, and their authors and copyright dates are determined. As a result of the study, the sources of three groups of texts have been clearly reached and the sources of one group of texts have been discussed based on the available information, but no definitive determination has been made regarding the source of this group.

Keywords: Hz. Muhammad, Hz. Hatice, marriage, plot, comparison, classification.

Atıf: Topbaş, S.; Selçuk, B. (2025).
"Klasik Türk Edebiyatındaki Hazret-i Hatice Kıssaları Üzerine". *Edebî Eleştiri Dergisi*. 9(2): 314-337.

DOI: 10.31465/eeder.1673145

Geliş/Received: 10.04.2025

Kabul/Accepted: 02.09.2025

Yayın/Published: 27.10.2025

* Bu makale, ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazar tarafından hazırlanan "Türk Edebiyatında Hazret-i Hatice Kıssaları" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Extended Abstract

The number of texts that tell the story of the marriage of Hz. Muhammad and Hz. Hatice is increasing day by day as a result of the diligent work of relevant researchers. These works, registered under different names in various official and private libraries, collections and museums in the country and abroad, can be independent or can be included as a book section. Although they are generally written in verse, there are also some written in prose or in a mixture of verse and prose. The texts that unite on the main event they tell differ in terms of the details they tell before, during and after the marriage event and the heroes they include. When classified according to these features, these works form four groups.

The texts in the first group are distinguished from the others by the variety of miraculous events that the Hz. Muhammad displayed, especially during the caravan journey. The Hz. Muhammad praying to bring water back from a well filled with stones and soil, talking to a dragon that was blocking the road and getting it to leave the road, bringing water to the caravan travelers who were thirsty on a barren land by hitting the ground with his hand, the date seed he buried in the ground during this time becoming a tree and bearing fruit until the caravan set off again, and the people of the caravan eating these dates are some of these miraculous events.

The texts in the second group do not focus directly on the event of marriage. After the death of Hz. Muhammad's father, mother, and grandfather are mentioned, the events before the marriage begin to be narrated. The person who first brought up the idea of Hz. Muhammad's marriage and acted as an intermediary was his aunt Atike. In these texts, Hz. Muhammad going to Hz. Hatice's house alone, the presence of Hz. Ebu Bekr in the caravan, the people of the caravan going to the Zoroastrian (Cuhud) festival after completing their shopping in Damascus, all of Hz. Muhammad's fire going out when he looked at their fire, Hz. Muhammad going to Hz. Hatice's house as a bearer of good news and then putting on a robe and returning to the caravan with Hz. Hatice's letter, Hz. Hatice telling Atike the idea of marrying Hz. Muhammad, a group that included Hz. Ebu Bekr and not his uncles going to ask Hz. Hatice's father for the marriage. One of the most prominent features of these texts is that Hz. Hatice persuaded him by smearing saffron on her skirt while he was drunk. In addition to the marriage incident, these texts also include the Hz. Muhammad becoming a prophet and some of the events he experienced during his prophethood.

Abdi's work in the third group is the shortest text (347 couplets) among the groups. Abdi states in the reason-for-writing section of his work that he wanted to write about this subject in verse because he had read and been influenced by Darir's work (couplets 1-5). Although the text was written under the influence of Darir's work, it has some different aspects. Some of the striking elements are that his uncle Ebu Talib decided to marry of Hz. Muhammad, that Hz. Hatice had her dream interpreted by Bahira, that Hz. Muhammad was sent as a bearer of good news to Hz. Hatice when the caravan approached Mekke, that Hz. Muhammad returned to the caravan after taking Hz. Hatice's letter, that Hz. Hatice's father's name was mentioned as Halit, and that the wedding lasted for forty days and forty nights.

The fourth group of texts begins with a hero named Mühelhel giving information about the Hz. Muhammad. Ebu Talib's wife Fatima is a close friend of the Hz. Hatice. The Hz. Muhammad's going to the labor market to work and earn money, taming the crazy camels and having them load their loads by himself, the presence of the Hz. Hamza, Abbas, Zübeyr and Dirar in the caravan, the explanation of how and why the white cloud following the Hz. Muhammad appeared, Abbas going to call the Hz. Muhammad who was waiting for the caravan goods in Bahira's church, Bahira getting a promise from the Hz. Muhammad not to collect tribute from the Christian monks when he became a prophet and writing this in his hand, the caravan going to Basra, a malicious Jew trying to trick the Hz. Muhammad, the caravan stopping by Bahira's church again on its return to Mekke, the most notable differences from other texts are Bahira's conveying the good news to Hz. Hatice through Meysere that she will marry Hz. Muhammad, the caravan sending a herald to Mekke at a place called Hucfetü'l-Vida'a, Hz. Muhammad taking two loaves of bread as proof of his arrival at Hz. Hatice's house, where he came as a herald of good news, Hz. Hatice calling Hz. Muhammad to her house through Meysere and proposing to him, talking to her father after this proposal, her father not agreeing, when Hz. Muhammad conveyed the proposal to his uncles, Fatima Hatun being sent to Hz. Hatice for

confirmation, Hz. Hatice being asked by Hz. Muhammad's uncles and aunts to Varaka, Hz. Ebu Bekr having a dream about this marriage, and the wedding lasting a month.

The source of the first group of texts divided into four groups was determined as the section titled “Kıssa-i Ticâret-i Mustafa Aleyhi’s-selâm Berây-ı Hadîcetü’l-Kübrâ Radiya’llahu ‘Anhâ” in the Manzum Siyer-i Nebî of the poet Muhammed who lived in the 15th century, while it was reported that the only work in the third group was written by Abdî, a 16th century poet, and the work we classified as the fourth group is a section of Tercümetü’d-Darîr by Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr. A discussion was also made regarding the source of the texts in the second group, and it was concluded that the source was not yet clear.

Giriş

Klasik Türk edebiyatının ana kaynaklarından biri İslam tarihidir. Allah (cc), Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed (sav), ondan sonra gelen halifeler, İslam dinine ait çeşitli bilgiler, enbiya kıssaları, hadisler, mucizeler, tasavvuf, diğer din büyükleri vb. hususlar Türklerin bu dini kabul etmelerinden itibaren Türk edebiyatında yer edinmiştir (Mengi, 1995: 18; İz, 1985: 223; Levend, 2015: 15). Edebiyatımızda kendisine duyulan içten sevgiden dolayı Hz. Muhammed hakkında çok çeşitli manzum ve mensur metinler yazılmıştır. Şair ve yazarlar, Hz. Peygamber’i övmek, onun güzellik ve özelliklerini herkese duyurmak, şefaatine nail olmak gibi çeşitli gerekçelerle onu sıkça ve özenle edebî metinlerde işlemişlerdir. Esmâ-yı Nebi, Siyer, Mevlit, Miraç, Mucizat, Gazavat-ı Resulullâh, Hilve, Hicret bu türden metinler arasındadır (Çelebioğlu, 1998: 350). Hz. Muhammed’in Hz. Hatice’ye (ra) duyduğu sevgi ve onu diğer eşlerinden üstün tutması; Hz. Hatice’nin Hz. Muhammed’e sadakati, vefası, onun kendine özgü üstün özellikleri yine edebî eserlerin önemli temalarındandır.

Şair ve yazarlar, Hz. Muhammed ile Hz. Hatice’nin tüm inananlara örnek olabilecek evliliğini anlatan eserler yazarak hem bunun sevabından faydalanmak istemişler hem de adlarını sonsuza kadar yaşatmayı arzulamışlardır. Genellikle mesnevi şeklindeki bu eserlerin çoğunun kim tarafından yazıldığı ya da istinsah edildiği belli değildir. Sade bir dille, yer yer halk söyleyişleriyle ve duygusal bir anlatımla kaleme alınan bu metinlerin bazıları, mevlitlere özgü salât (peygambere dua) beyitleri de içermektedir. Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesi özellikleri taşıyan ve 15-16. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen metinlerin harekeli olması dikkat çeken özelliklerindendir.

Âlemin yaratılmasını anlatarak başlayan kimi metinler, Allah’ın varlığı, Hz. Muhammed, dört halife, dua ve sebep-i telif bölümlerinden sonra Hz. Muhammed’in anne ve babasının ölümünden bahsetmektedir. Hz. Hatice ile olan evliğine kadarki olaylar daha hızlı aktarılırken özellikle evlilik hadisesine yoğunlaşmaktadır. Evlilikten sonra yine hızlı anlatımlarla onların çocuklarından, evlilik hayatlarından, Hz. Muhammed’in peygamber olmasından, hicretinden ve Müslümanların çoğalmasından bahsedilmektedir. Bir kısım metinlerde ise doğrudan evlilik hadisesine girilerek olaylar bu evlilik öncesi ve sırasında yaşananlar şeklinde aktarılmaktadır.

Hz. Muhammed ile Hz. Hatice’nin evliliğini anlatan metinlerin nüshaları, hem yurt içinde çeşitli özel ve resmî kütüphane, müze ve koleksiyonlarda hem de Bosna, Fransa, Mısır gibi çeşitli ülke kütüphanelerinde bulunmaktadır. Bu metinlerin müstakil olanlarının yanı sıra bir eserin/metnin bir bölümü hâlinde olanlar da vardır. Çoğunluğu manzum olsa da mensur ya da manzum-mensur karışık yazılmış olanlar da bulunmaktadır. Bu konudaki eserlerin çeşitliliği ve çokluğu bu tür metinlerin sevilerek okunduğunu göstermektedir. Ancak metinlerin farklı isimlendirilmiş olması, çoğunun şair, yazar veya müstensihinin, telif veya istinsah tarihinin belli olmaması net bir sayı belirlenmesini güçleştirmektedir. Diğer yandan araştırmacılar tarafından benzer konuda her geçen

gün yeni metinlerin tespit edilerek yayımlanması işi daha da zorlaştırmaktadır. Şimdiye kadar 18 farklı metin hakkında akademik çalışma yapılmıştır.

Zengin dil, din ve kültür malzemesi ihtiva eden bu metinler farklı enstitü ve bilim dallarında çalışılmıştır. Topbaş (2022) tarafından yapılan doktora tezi ile diğer araştırmacılar tarafından hazırlanan yüksek lisans tezlerinin çoğu sosyal bilimler enstitüleri bünyesinde yer almaktadır. Uysal (2010), Kara Tursun (2010), Bulut (2017), Balkan (2017), Köse (2017), Debreli (2018) ve Kalkan'ın (2019) çalışmaları eski Türk edebiyatı; Öztürk (2010) ve Dalkılıç'ın (2023) Türk dili; Çakır'ın (2016) Türk halk edebiyatı; Garip (2010) ve Eraslan'ın (2016) çalışmaları İslam tarihi ve sanatları bilim dalı bünyesindedir. Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin evliliğinde Hz. Hatice'yi "rol-model" kişi olarak sunan Soycan'ın çalışması (2018) ise eğitim bilimleri enstitüsü bünyesinde yapılmıştır. Tez çalışmalarının yanında üç farklı metin ise Topbaş ve Selçuk (2019), Kiraz ve Bilgin (2022) ile Korkmaz (2023) tarafından makale olarak yayımlanmıştır.

Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin evliliğini konu alan bu metinler; kaleme alındıkları ya da istinsah edildikleri dönemin dil özelliklerini yansıtmaları bakımından Türk dili, edebî nitelikleri dolayısıyla klasik Türk edebiyatı, içeriklerindeki halk anlatısı unsurları nedeniyle Türk halk edebiyatı ve İslam peygamberi Hz. Muhammed ile Müslümanların annesi Hz. Hatice'yi merkeze almaları yönüyle de İlahiyat/İslami ilimler açısından kayda değer bir öneme sahiptir.

1. Metinlerde Tahkiye Unsurları ve Anlatı Analizi

Klasik Türk edebiyatında Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğini işleyen, şimdiye kadar bilimsel olarak çalışılmış manzum, mensur veya manzum-mensur karışık tüm metinlerde tahkiye unsurları olan olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı yer almaktadır.

Anlatmaya bağlı eserlerin en önemli unsuru olay örgüsüdür. Olay, herhangi bir alaka ile bir arada bulunan veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerin en az ikisinin karşılıklı münasebetleri şeklinde ortaya çıkar (Aktaş, 1991: 48). Olay örgüsü, olayların sıralanış ve düzenleniş sistemidir (Çetin, 2005: 187). Bu sistemde olaylar belli kaidelere uyularak bir araya getirilir (Aktaş, 1991: 48-49). Kendi başına bir anlamı olan olay örgüsünün bütün içinde de bir anlamı vardır (Çetişli, 2004: 59). Tekin'e göre, kurgulanmış bir eserde olay örgüsünün fonksiyonu olayı aktarmak değil, yazarın amacına hizmet eden bir kompozisyon oluşturmak, olayları kurgu şablonuna göre dizayn etmektir (2006: 52). Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğini anlatan metinlerde de olay örgüsünün temel halkasını evlilik hadisesi oluşturmaktadır. Bu evlilik öncesi, sırası ve sonrasında yaşananlar, Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin örnek evliliğini aktarmak için bir araya getirilmiş olay halkalarıdır.

Anlatmaya bağlı edebî metinlerin asıl unsurlarından bir diğeri şahıs kadrosudur. Şahıs kadrosu eserde ifade edilen olayın ortaya çıkması için doğrudan ya da dolaylı şekilde ilişki içerisinde bulunan, insan veya insan hüviyetindeki varlıklardan oluşur (Aktaş, 1991: 148; Özerol ve Atlı 2019: 494). Olayların canlı şekilde devam edebilmesi için onlara yön veren, oluşlarına sebep olan kişiler, anlatının ana eksenini meydana getirir, hatta üstlendikleri rol gereği eserin var olma nedeni de sayılabilirler (Çetin, 2005: 142; Türkdoğan, 2008: 91; Demirel, 2017: e-kaynak). Çetişli'nin "hikâye, roman ve tiyatrodan anlatılan/sahnelenen olayları var eden ve yaşayan" (2004: 67) şeklinde tanımladığı şahıs kadrosu, yazarın/şairin muhayyile gücü ve yazma yeteneğiyle aslına benzer bir şekilde oluşturulur (Selçuk 2019:65). Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin evliliği hadisesinde olay örgüsü Hz. Peygamber ile Hz. Hatice ekseninde şekillenmektedir. Diğer kişiler, bu önemli iki şahsın evliliğini daha canlı ve etkili bir biçimde aktarmak için kurgusal düzlemde yer almaktadır.

Anlatma esasına bağlı metinlerin asıl unsurlarından biri de mekândır. Mekân, anlatıya özgü olay örgüsüne ve şahıs kadrosunun hareketlerine ayrılmış bir sahne durumundadır (Aktaş, 1991: 142; Çetin, 2005: 133; Atik, 2009: 42). Mekân, olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, roman kahramanlarını çizmek, toplumu yansıtmak, atmosfer yaratmak amacıyla yer alır (Tekin, 2006:128). Anlatmaya bağlı eserlerin istenen mesajı vermesinde önemli olan bu unsur, klasik anlatıda soyut bir özellik arz ederken roman türünün gelişimi ile dış dünyadaki mekân olgusuyla örtüşmeye başlar (Özerol ve Atlı 2019: 469; Selçuk, 2009: 59). Geleneksel anlatı türlerinde çok önem verilmeyen mekân, olaylara sadece bir çerçeve niteliğinde olup bu tür eserlerde bilinçli bir işlevselliğe sahip değildir (Çetin, 2005: 133). Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğini anlatan metinlerdeki "Mekke, Şam, Medine, kervan yolu, Ebu Talib'in evi" gibi yerlerin, olayların mekânı olma gibi bir fonksiyonu bulunmaktadır. Olay-mekân bağlantısı kurulmasını sağlayan bu göndergesel yer adları metnin inandırıcılığını artırma özelliğine sahiptir.

Anlatma esasına bağlı metinlerin bir diğer unsuru olan zaman, anlatılanları inandırıcı kılmada önemli bir yere sahiptir. Gerçek dünyada olduğu gibi itibari âlemde de yaşananlar bir zamana tabidir, olaylar belli bir kronolojik seyir izler. Anlatma esasına bağlı eserlerde, aktarılan her olay ve durum için bir başlangıç ve sonuç noktası tespit etmek gerekmektedir. Bu iki nokta arasında zaman akışını bazen doğrusal, bazen ileri geri dönüşlerle ilerleyen bir seyir izler. Anlatıcı, olaylar arasındaki bağlantıyı kurmak için zamanın ne kadar sürdüğünü göstermek durumundadır; olayların gerçekleştiği zamanı veya olayların sunuşunda yaşanan süreyi çeşitli şekillerde hissettirir. Bunu bizzat zamanı ifade eden, hatırlatan iz ve işaretlerle de belirtebilir (Türkdoğan, 2008: 85). Klasik anlatıda gerçeklik boyutu ihmal edilen zaman kavramı, bazı durumlarda sadece anlatılmak istenen duruma uygun şekilde kurgulanır (Selçuk 2009: 55).

Anlatma esasına bağlı bir eserde, zamanı incelemek için metin halkalarının eserin tamamında sıralanışına dikkat etmek, onların zaman bakımından arz ettiği özellikleri belirlemek, sıralamak gerekmektedir (Aktaş, 1991: 137; Demirel, 2017: e-kaynak). Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğini anlatan eserlerdeki zamanı, Hz. Muhammed ile ilgili olan metin halkaları takip edilerek çözümlemek mümkündür. Hz. Muhammed'in anne karnındayken babasını kaybetmesinden Hz. Hatice ile evliliği ve sonrasında yaşanan bazı olaylar metindeki zaman çerçevesini oluşturmaktadır.

Anlatıcı, anlatmaya bağlı metinlerde, yazarın sözünü teslim ettiği, metinde geçen tüm olup biteni, kişileri, davranışlarını, düşünce, duygu ve hayallerini, çevreyi, zamanı, mekânı; kısacası her şeyi okuyucuya aktaran, sunan şair/yazar ile okuyucu arasındaki kurmaca bir kişi veya varlıktır (Çetin, 2005: 103; Selçuk 2009: 55). O, hikâyelerin iç dünyalarında geçen her şeyi gören, bilen, idrak eden, kendine özgü imkân, tercih, dil ve üslubuyla okuyucuya/dinleyiciye anlatandır (Çetişli, 2004: 102). Eserin kurmaca dünyasında geçen olayları aktarırken amacına uygun şekilde istediği tasarrufta bulunabilir. Bakış açısı ise anlatma esasına bağlı metinlerde olay örgüsünün ve olay örgüsünün meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptır (Aktaş, 1991: 84). Metindeki olay ya her şeyi gören, duyan, izleyen üçüncü bir kişinin ya da olayların içinde olan bir kahramanın bakış açısıyla aktarılır.

Atik'e göre, modern anlatıda roman yazarı ile roman anlatıcısı farklı iken klasik anlatıda zaman zaman şair ve anlatıcı birbirine karışarak bir nevi şair-anlatıcı karşımıza çıkar (2009: 43). Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğini anlatan eserlerde de benzer durum söz konusudur. Eserin neredeyse tamamına üçüncü tekil şahıs anlatıcı hâkimdir. Şair/yazar, olayları manzum olarak yazmayı tercih edip sözünü emanet ettiği bu anlatıcıya rağmen bazı yerlerde varlığını hissettirir.

Özellikle başlangıçta, sonda ve olay akışının bazı bölümlerinde mevcut anlatıcıya müdahalede bulunur.

Hız. Muhammed ile Hız. Hatice'nin evliliğini anlatan metinlerde üzerinde en çok durulan tahkiye unsuru olay örgüsüdür. Bu çalışmada, metinler özellikle olay örgüleri dikkate alınıp içerik analizi yöntemi kullanılarak mukayese edilmiştir. Sosyal bilimler alanında nitel bir araştırma tekniği olarak kullanılan içerik analizi, belirli kavram ve temalar çerçevesinde benzer verileri toplayarak bunları okuyucu için anlaşılır bir düzeyde organize etmek ve yorumlamak şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227). İnceleme konusu olan metinler, buna göre benzer ve farklı içerik özellikleri dikkate alınarak gruplandırılmıştır. Evlilik öncesinde, evlilik aşamasında ve evlilik sonrasında ana olaya dahil olan veya olmayan olay halkaları, yer yer farklı kişiler, mekânlar mukayesede belirleyici unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu özelliklere dikkat edilerek metinler dört farklı gruba ayrılmıştır.

Özellikle son yıllarda Hız. Peygamber ile Hız. Hatice'nin evliliğini anlatan metinler üzerine yapılan çalışmalar artmış durumdadır. Araştırmacılar çeşitli kütüphane ve koleksiyonlarda farklı isimlerle kaydedilmiş bu metinleri çalışarak ilim âlemine tanıtmaktadır. Ancak şimdiye kadar ilgili metinler üzerine toplu bir çalışma ve tasnif yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı, bazı yönleriyle farklılık arz eden bu metinleri gruplandırmak; her grubun hareket noktası olabilecek kaynak metne ulaşmak; metinlerin müellif, müstensih; telif, istinsah tarihi bilgilerini tespit etmektir. Çalışma ile elde edilen sonuçlar; metinleri gruplandırma, kaynak metne ulaşma ve metinlerin müellif, müstensih, telif ve istinsah tarihi bilgilerine ulaşma bakımından önem arz etmektedir.

2. Metinlerin Tasnifi

Çalışmanın bu bölümünde Hız. Peygamber ile Hız. Hatice'nin evliliğini anlatan metinler, olay örgüsüne ve müellif/müstensih bilgilerine göre iki alt başlık altında incelenecektir.

2.1. Olay Örgüsüne Göre Metinler

Hız. Peygamber ile Hız. Hatice'nin evliliğini anlatan metinler, evlilik hadisesini anlatma noktasında birleşirken bu evliliğin öncesinde, evlilik sırasında ve sonrasında yaşanan bazı olayları ve bu olayları yaşayan kişileri aktarırken birbirinden farklı özellikler arz etmektedir. Şimdiye kadar ilim âlemine kazandırılmış metinlerdeki bu farklılıklar içerik analizi yöntemiyle mukayese edilmiş ve metinler dört farklı gruba ayrılmıştır.

2.1.1. Birinci Grup Metinler

Muhammed'in *Manzum Siyer-i Nebî*'sindeki "Kıssa-i Ticâret-i Mustafâ Aleyhi's-Selâm Berây-ı Hadîcetü'l-Kübrâ Radiya'llâhu 'Anhâ" başlıklı bölüm (Kavruk ve Kadioğlu, 2017: 84-113), Konya Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi'nde 10731 arşiv numarası ile kayıtlı *Hikâyet-i Nikâh-ı Mustafâ Aleyhi's-selâm Berây-ı Hadîcetü'l-Kübrâ Radiya'llâhu 'Anhâ (Nikâh-nâme)* ve 10250/a arşiv numarası ile kayıtlı *Hikâyet-i Hadîcetü'l-Kübrâ* adlı eserler, Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 8631/2 arşiv ve 578 dvd numarası ile kayıtlı *Manzûme-i Hazret-i Hadîcetü'l-Kübrâ* adlı eser ve 06 Mil Yz A 8902 arşiv, 1788 dvd numarası ile kayıtlı aynı adlı bir başka eserin "Hadîce Ana" başlıklı bölümü, Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu'nda Tarih-i Türkî 276 arşiv numarası ile kayıtlı *Hikâye-i Seyyide Hadîcetü'l-Kübrâ Ümmü'l-Mü'minîn* adlı eser birinci grup metinleri oluşturmaktadır.

“Aç dilüni söyle iy bülbül ‘ayân

Kendü hâlün kendüzüne kıl beyân” (Kavruk ve Kadıoğlu, 2017: 84, b. 1075)²

beytiyle başlayan 1. grup metinlerin giriş kısmında dünyanın geçiciliğinden, Hz. Muhammed’in üstün özelliklerinden bahsedilir. Ebu Cehil’in Hz. Muhammed’in eski kıyafetleri, dervişliği hakkındaki sözleri ve ona teklifiyle olaylar başlar. Hz. Muhammed, bu sözlerden incinir ve amcalarına giderek kendisine babasından miras kalıp kalmadığını sorar, amcaları kalmadığını ancak kendilerinin yardımcı olabileceklerini söylerler. Bu teklifleri kabul etmeyerek ot toplayıp satmak ve bu yolla geçimini temin etmek amacıyla şehirden uzak bir yere gidip ot biçmeye başlar. Kenan isimli bir kişi Hz. Muhammed’in ot biçtiğini görünce çok etkilenir, yanına gelerek yardımcı olmak amacıyla ot biçmek ister, iş bulmak istiyorsa kendisine yardımcı olabileceğini söyler. Kenan, Hz. Muhammed’in amcalarının yanına gelerek bu durumu anlatır. Bu sırada Hz. Hatice’nin kervanını yönetecek güvenilir bir kişi aranmaktadır. Amcaları bir heyet oluşturarak Hz. Muhammed’i, Hz. Hatice’ye önermek için Hz. Hatice’nin evine giderler. Hz. Hatice, bu teklifi büyük bir mutlulukla kabul eder ve Hz. Muhammed’i de getirmelerini ister. Kenan ile Abbas Hira Dağı’na onu çağırmak için gittiklerinde uyumakta olduğunu ve bir yılanın ağzına aldığı yaprakla onu sineklerden koruduğunu görürler. Abbas yılanın ona zarar vereceğinden korkarak yılanı bir hamle yapar ancak kendisi yılanı korkar. O sırada Hz. Muhammed uykusundan uyanır ve onun bir melek olduğunu söyler. Birlikte Hz. Hatice’nin evine dönerler. Hz. Hatice çok sevinir ve Hz. Muhammed’e yeni elbiseler giydirek onu Meysere’yle birlikte kervanı yönetmesi için görevlendirir. Kervan hazırlanır ve yola çıkar. Kervanda Hz. Hamza, Zübeyr ve Abbas da vardır.

Hz. Muhammed kervan ile yola çıktığında Hz. Hatice üzülür, onun yollarını gözler ancak bu durumdan kimseye bahsetmez.

Kervan bir müddet yol aldıktan sonra As isimli kişi, kervana bir baş seçilmesi gerektiğini gündeme getirir. Meysere, Hz. Muhammed’in olması gerektiğini söyleyince Ebu Cehil razı olmaz. Kendisi olmak ister. Bu sırada Hz. Hamza Ebu Cehil’i öldürmeye kalkışır. Hz. Muhammed engel olur ve Ebu Cehil’i baş olarak kabul edenler önden yola çıkarak gider. Hz. Muhammed’i baş olarak kabul edenler ise sonradan yola koyulur. Ebu Cehil ve yanındakiler yolları üzerindeki su kuyusundan su içerler ve kaplarına alırlar. Sonra gelenler susuz kalsın diye kuyuyu taş ve toprakla doldururlar. Ebu Cehil, Hz. Muhammed ve yoldaşlarının mağduriyetlerini gözetlemesi için de birini görevlendirir. Hz. Muhammed ve arkadaşları kuyunun yanına gelip kuyunun doldurulduğunu görürler. Hz. Muhammed Allah’a dua eder, kuyudan su tekrar çıkar ve herkes hem içer hem de su kaplarını doldurur.

Ebu Cehil’in görevlendirdiği kişi Hz. Muhammed’e dair gördüklerini hayranlıkla anlatınca Ebu Cehil ona vurur ve gördüklerinin bir cadılık olduğunu söyler, Hz. Muhammed’in üstün özelliklerini kabul etmez. Ebu Cehil ve arkadaşları önde yollarına devam ederken karşılarına bir ejderha çıkar. Hepsisi ondan korkar, onunla baş edemeyeceklerini düşündüklerinden ve onun Hz. Muhammed’e zarar vermesini istediklerinden Hz. Muhammed ile arkadaşlarının gelmesini beklerler. Onlar geldiklerinde kervanbaşının Hz. Muhammed olması gerektiğini ve onun önde gitmesinin uygun olduğunu söylerler. Hz. Muhammed bu durumdan şüphelenir ancak Allah’a sığınarak yola devam ederken ejderhayı görür ve Allah’a dua eder. Ejderha uysallaşarak gelip Hz.

² Metinlerde alıntı yapılırken “b.” ile beyit sırası, “v.” ile varak numarası, “s.” ile metnin bulunduğu bilimsel çalışmanın sayfa numarası verilmiştir.

Muhammed'den şefaât diler. Hz. Muhammed ona şefaât edeceğini söyleyince ejderha oradan ayrılır, gider. Ebu Cehil, tüm yaşananları yine cadılık olarak değerlendirir.

Kervandakiler bu olayın yaşandığı yer, hem otlu hem sulu olduğu için burada konaklamaya karar verirler. Ancak ikinci vakti siyah bir bulut gökyüzünü kaplar, gök gürler, yağmurun yağacağı belli olur. Hz. Muhammed kimseye ve hiçbir şeye zarar gelmemesi için yüksek bir yere çıkmayı teklif eder. Mas'ab İbni Cahmi dışında herkes bu teklifi kabul eder. Sonrasında şiddetli bir yağmur başlar, Mas'ab, develeri ve malları ile selde kaybolur. Hz. Muhammed'in dediklerini yapıp yüksek yere çıkanlar kurtulur. Ebu Cehil bu olayı da cadılık olarak yorumlar.

Yüksek yerde geçen üç günden sonra her tarafı kaplayan sel sularının çekilmemesi üzerine Meysera Hz. Muhammed'den yardım ister. Ertesi gün Hz. Muhammed ve ona güvenenler, bir beyaz kuşun rehberliğinde "Fazl-ı bi'smi'llâhi bi'llâh" diyerek suyun üzerinden yürüyüp geçerler. Ancak bir kişi bu sözü bilerek yanlış söyleyip geçmeye çalışınca beş devesiyle birlikte suyun içinde kaybolur. Ebu Cehil ve Ebu Leheb de sağ salim sudan geçenler arasında olmasına rağmen Hz. Muhammed'e yine "ulu cadu" der.

Kervan yoluna devam ederken kurak bir yere rastlar. Burada hiçbir nebatat bulunmamaktadır. Yine Hz. Muhammed'den yardım isterler. Hz. Muhammed elini yere vurunca tırnağından su akmaya başlar. Herkes bu sudan ihtiyacı kadar alır. Bu sırada Abbas bir tabak hurma getirir. Hz. Muhammed yediği hurmaların çekirdeğini yere diker. Abbas bunu neden yaptığını sorunca Hz. Muhammed dönerken onların meyvesini yiyeceklerini söyler. Abbas bunun mümkün olmadığını dile getirir, ancak kervan o yerden ayrılırken o çekirdeklerden olan ağaçların meyvesi toplanır. Kervan ehli bu hurmalardan yer. Ebu Cehil yaşananları yine cadılık olarak ifade eder.

Şam'da bir kilisede Bahira (Buhayra) adlı bir keşiş vardır. O, Hz. Muhammed'i okuduğu kitaplardan bilmektedir. Hz. Muhammed'in oraya geleceği günü, onunla tanışmayı heyecanla beklemekte, yollarını gözlemektedir. Bir beyaz bulutun Hz. Muhammed'e gölge edeceğini de bildiği için gelen kervanların üzerinde o bulutu aramaktadır. Nihayet o kervan gelir, kilisenin bahçesindeki kuru ağacın dibine Hz. Muhammed konakladığında ağaç yeşerir, yine kuru olan kuyudan su akmaya başlar. Kervandaki herkes gelir, ihtiyacı olan suyu alır. Bütün bunları gören Bahira, Hz. Muhammed'in o kişi olduğundan emin olur. Yemek yaptırarak kervandaki herkesi davet eder. Hz. Muhammed kervanın mallarını beklemek için davete katılmaz. Bahira, bizzat kendisi onun yanına gider ve davet eder. Kiliseye gelirler, kilisenin kapısı alçaktır ancak Hz. Muhammed gireceği zaman kapı yükselir. Hz. Muhammed eğilmeden içeri girer, bütün keşişler Hz. Muhammed'in ayağına kapanır. Yemek sırasında alkollü içecek getirirler, Hz. Muhammed içmeyince ona şekerli süt ikram ederler. Bahira Hz. Muhammed'in sırtındaki peygamberlik mührünü görmek ister. Mührü görünce parmağını kaldırarak evvel ahir Hz. Muhammed'in padişah olduğunu söyler, diğer keşişlerle birlikte Müslüman olur.

Ertesi gün kervan yoluna devam eder ve Basra şehrine varırlar. Aynı gün herkes satacağını satar, alacağını alır, ancak Hz. Muhammed o gün alışveriş yapmaz. Bundan dolayı önce işten anlamayan biri gibi görülür. Sonraki gün satacağını daha iyi fiyata satar, alacağını daha ucuza alır. Diğerleri böyle yapmadıkları için hayıflanırlar. İşleri bitince kervan dönüş için yola çıkar.

Kervan Cuhfe'ye gelir. Buradan Mekke'ye bir müjdecî olarak Hz. Muhammed gönderilir. Hz. Muhammed, akşam olduğundan uykuya dalar, Allah'ın inayeti ve meleklerin yardımıyla Hz. Hatice'nin evine ulaşır. Hz. Hatice, o gece Hz. Muhammed'e olan aşkıdan dolayı uykudayken bir nur görür. Nurun içinde Hz. Muhammed gelmektedir. Bu sırada Hz. Muhammed uykudan uyanır, Hz. Hatice'nin evine gelir. Bütün malının sağ salim olduğu müjdesini verir. Hz. Hatice asıl müjdenin kendisinin olduğunu söyler. Ertesi gün kervan gelir. Herkesin devesi zarar

görmüştür ancak Hz. Hatice'nin develeri semizdir. Meysere, Hz. Hatice'ye yol boyunca neler yaşadığını tek tek anlatır.

Hz. Muhammed Ebu Talib'in evine döner, amcaları sevinir. Ertesi gün Hz. Muhammed güzel elbiselerini giyer ve Hz. Hatice'nin evine emeğinin karşılığını almak için gider. Hz. Hatice, Hz. Muhammed'i görünce kendinden geçer ve duygularını,

“Didi yâ Rab bu melek mi yâhu bir insân mıdur

Yâhu insân sûretinde bu ‘aceb bir cân mıdur” (Kavruk ve Kadioğlu, 2017: 103, b. 1686)

beytiyle başlayan beş beyitlik bir gazelle ifade eder. Hz. Hatice o sırada evde yalnızdır. Kendini tutamaz, ağlar. Hz. Muhammed utanır. Hz. Hatice, para ile ne yapacağını sorunca Hz. Muhammed amcalarının kendisini evlendireceğini söyler. Hz. Hatice, Hz. Muhammed'e kabul ederse kendisinin onunla evlenmek istediğini söyler. Hz. Muhammed, aralarındaki variyet farkından dolayı bunun uygun olmadığını ifade eder. Hz. Hatice bütün malının mülkünü onun yoluna feda edebileceğini söyler ve Hz. Muhammed'i bu evliliğe ikna eder. Bu şekilde Hz. Muhammed'in gönlüne de aşk ateşi düşer. Hz. Muhammed, Ebu Talib'in evine gelir ve Hz. Hatice'yi kendisi için babasından istemelerini talep eder. Amcalarının birkaçı bu sözleri yadırgar, Abbas onu destekler. Hz. Muhammed'in halası Safiyye, ona sonuna kadar güvendiğini, ancak Hz. Hatice'yle de bu durumu görüşmek istediğini söyler ve Hz. Hatice'nin evine gider. Hz. Hatice, tüm samimiyetiyle, Hz. Muhammed ile evlenmek istediğini yineler.

Safiyye, Ebu Talib'in evine dönünce onları hemen toplayıp Hz. Hatice'yi Hz. Muhammed'e istemek için babası Huveylid'e gönderir. Huveylid bu işe razı olmaz, Hz. Hamza onu tehdit eder ve olay çıkmaması için oradan ayrılırlar. Hz. Hatice yaşananları duyunca çok üzülür, amcası Varaka'dan yardım ister, karşılığında ne isterse verebileceğini söyler. Varaka alim bir kişidir, ona yardım etmeyi kabul eder. Mal istemez, ancak Hz. Muhammed'in kıyamet günü kendisine şefaattetmesinin yeterli olacağını söyler.

Varaka, kardeşi Huveylid'in yanına gider, onu bu evliliğe ikna eder. Bu evliliğin vekaletini kendisine vermesini söyler. Huveylid hem orada hem de Kabe'de vekaleti Varaka'ya verir. Hz. Hatice'nin evinde tüm Mekke halkı toplanır. Hz. Hatice hazırlık yapmıştır. Herkesin toplandığı bu anda Huveylid yine huzursuzluk çıkarır. Ona biraz flori (para) verilince o razı olur. Önce Ebu Talib hutbe okur, ardından Varaka hutbe okur ve nikâh kıyılır.

Bu nikâha oradaki insanlar ve melekler şahit olur. Saçılar saçılır. Huriler cennet kokularını oradaki insanların üzerine saçar. Sonrasında amcaları Hz. Muhammed'i alıp Hz. Hatice'nin evine getirir ve böylece bu evlilik gerçekleşmiş olur. Son beş beyitte de şair duada bulunur ve metni tamamlar:

“Hak'dan olsun rûhına yüz bin selâm

Günde yüz kez kıssa hem olsun tamâm” (Kavruk ve Kadioğlu, 2017: 113, b. 2012)

2.1.2. İkinci Grup Metinler

Bu grupta yer alan metinlerin sayısı diğerlerinden daha çoktur. Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 8670 arşiv ve 581 dvd numarası ile kayıtlı *Hazâ Kitâb-ı Hadîcetü'l-Kübrâ Radiya 'llâhu 'Anhâ*, 06 Mil Yz A 4789 arşiv ve 269 dvd numarası ile kayıtlı *Menkibe-i Fahr-i Kâinât/Hikâyet-i Hadîce* adlı eserler ve 06 Mil Yz A 7426 arşiv numarası ile kayıtlı Ahmed Edirnevî'nin *Mevlid-i Nebvî* adlı eserinde “II. Kitap” şeklinde geçen bölüm; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 849 arşiv numarası ile kayıtlı *Hazâ Mevlûd-ı Şerîf-i Hadîcetü'l-Kübrâ* ve 778 arşiv numarası ile kayıtlı *'Akdu Fahr-i Kâ'nât Ma'a Hadîcetü'l-Kübrâ*; Bosna Gazi Hüseyin Bey Kütüphanesi'nde 6040 arşiv ve 187 dvd numarası ile kayıtlı *Mawlud*, Konya İl Halk Kütüphanesi

Yazmalar Koleksiyonu'nda 42 Kon 2061 arşiv numarası ile kayıtlı *Hazâ Kitâb-ı Dâsitân-ı Hadîce Radiya'llâhu 'Anhâ*, Paris Bibliotheque Nationale'de Supplement Turc 1515 arşiv numarası ile kayıtlı *Hazâ Mevlûd-ı Şerîf-i Hadîcetü'l-Kübrâ*, Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi'nde 256 arşiv numarası ile kayıtlı *Dâsitân-ı Hadîcetü'l-Kübrâ* adlı eserler bu grubu oluşturmaktadır.

Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi 37 Hk 1591/2 arşiv numarası ile kayıtlı mecmuanın içinde yer alan ve şimdiye kadar tespit edilmiş tek mensur metin özelliğini taşıyan *Tezevvücü'r-Resûl*'ü de bu gruba dâhil etmek mümkündür. Olay örgüsü, benzeri olduğu manzum metinler kadar zengin olmasa da genel itibarıyla aynıdır. Bu metinde, manzum metinlerden farklı olarak Hz. Muhammed'in yaşı on sekiz olarak verilmiş ve Hz. Hatice, annesinden istenmiştir. Metnin son cümlesi "Ve Seyyid-i 'Âlem'in Hadice'den ufaklıkları oldu ve kızları oldu. Fâtîma'dan gayrı cümlesi Hadice'den oldu." (Topbaş ve Selçuk, 2019: 777, v. 20a) cümlesinde geçen Fatîma'nın Hz. Hatice'den olmadığı ifadesi dikkat çekicidir.

Başlangıç beyitleri arasında bazı farklar bulunan ve geneli tekrar (salat) beyti ihtiva eden manzum metinler,

"Ey 'ademden 'âlemi var eyleyen

Yeri kâ'im gögi devvâr eyleyen" (Topbaş, 2022: 147, b. 1)

beytiyle başlar. Allah'ın yarattığı evrenin ve dünyanın dengesinden, Hz. Muhammed'in enbiya içindeki bariz farklılığından ve onun iki cihanın güneşi olduğundan bahsedilir. Hiçbir şey yok iken Allah'ın var olduğu, kudretini göstermek için yaratmaya başladığı, öncelikle de Hz. Muhammed'i yarattığı ifade edilir. Diğer varlıkların tamamının ise altı günde Hz. Muhammed'in yüzü suyu hürmetine yaratıldığından bahsedildikten sonra Hz. Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali övülür ve onların Hz. Muhammed'in dostu oldukları belirtilir. Allah'ın onları "rahmetiyle toyladığı" ifade edilir ve onlarla dost olabilmek için Allah'a dua edilir.

Olay örgüsü, Hz. Muhammed'in, anne karnındayken babasını kaybettiği bilgisiyle başlar. Annesini de yedi yaşında kaybeden Hz. Muhammed'e, dedesi Abdulmuttalib sahip çıkar, ömrünün sonuna kadar da onu koruyup kollar. Ne var ki dedesi bir gün hastalanır. Mekke'nin tüm büyükleri onu ziyarete gelir. Ölmek üzere olduğunun farkında olan Abdulmuttalib, oğullarına dönüp ağlayarak bakar ve Hz. Muhammed'i kime emanet edeceğine karar verir.

Ebu Talib, Hz. Muhammed'i alarak evine getirir. Ebu Talib'in hanımı olan Fatma, Hz. Muhammed'in kendilerine gelmesinden dolayı mutluluk duyar. Hz. Muhammed, burada günlerini huzur içinde geçirirken bir gün Ebu Talib'in çok sevdiği kardeşi ve Hz. Muhammed'in halası olan Atike Ebu Talib'in evine gelir. Atike, Ebu Talib'e üzgün ve gizli bir şekilde Hz. Muhammed'in büyüyüp yiğit olduğunu ve onun evlenme yaşının geldiğini söyler. Ancak evlendirmek için ellerinde mallarının, kimseden kız isteyecek hâllerinin olmadığını ifade ederek bu konuda ne yapabileceklerini danışır. Ebu Talib de ellerinde gümüş ve altının olmadığını, ikna yeteneklerinin az olduğunu söyler. Kimden para isteyebileceklerini, kime boyun eğebileceklerini Atike'ye sorar. Atike, Hz. Hatice'nin her yıl Şam'a giden bir kervanının olduğunu, bunun vaktinin geldiğini, halka duyurulduğunu, gitmek isteyenlerin gelip yazılmasının istendiğini belirtir. Hizmete göre para verileceğini, Hz. Muhammed'e de bu kervanda görev vermesi için Hz. Hatice'nin yanına gidip ondan istekte bulunacağını söyler. O kerem ehli kadının bu konuda kendilerine yardımcı olabileceğini ve yetecek kadar mal verebileceğini ancak bu şekilde Hz. Muhammed'i evlendirebileceklerini ifade eder. Bu teklife Ebu Talib önce üzülür, hatta ağlar. Zira kendi soylarından başkası hesabına çalışan hiç kimsenin olmadığını söyler. Sonra kendisini toplar, bunda da bir ilahi hikmet olduğunu dile getirir. Atike'nin teklifini kabul eder. Bunun üzerine

Atike, kendi evine gelir, birtakım hediyeler ayarlar ve Hz. Hatice'nin evine gider. Kapıcılar, onun geldiğini görünce hemen Hz. Hatice'ye haber verirler. Hz. Hatice, çabucak karşılamaya gelir, elinden tutup içeriye götürür; başköşeye oturtup izzet ve ikramda bulunur. Atike, Hz. Hatice'ye Hz. Muhammed'e kervanında bir görev verilmesini ister. Onun, kendisine sadık bir kişi olacağını belirtir. Kervan ticaretten gelince Hz. Muhammed'e de emeğinin karşılığını vermesini söyler. Hz. Hatice bu sözleri işittikten sonra daha önce gördüğü ve tabir ettirdiği rüyasını hatırlayarak ne yapacağına karar verir. Atike'ye, onu görmek istediğini daha sonra ise ona uygun işler ayarlayacaklarını ifade eder. Atike, bu cevaba çok memnun olur ve izin isteyerek yola çıkar.

Atike, Ebu Talib'in yanına gelir. Hz. Hatice ile konuştuklarını Ebu Talib'e anlatır, bunun üzerine o da Hz. Muhammed'e Hz. Hatice'nin kendisini görmek istediğini söyler. Hz. Muhammed, bu sözü duyunca sevinç içinde Hz. Hatice'nin evine gider, misafir odasına geçer ve izin alarak oturur. Hz. Hatice, bu sırada onun geldiğini görmektedir ve Tevrat'ı öperek eline aldıktan sonra bir kenarda oturur, Hz. Muhammed'i, oturduğu odanın dışında bir duvar deliğinden seyreder. Hz. Muhammed'in alnındaki nuru, Tevrat'ta yazılı olan özelliklerini ve nice güzelliklerini görür, onun Allah'ın sevgilisi olduğunu, dünyada benzerinin olmadığını fark eder. Sevinir, Allah'a onu kendisine nasip etmesi için ve ona kul olmak için dua eder. Sonra mutlu bir şekilde kendi odasına geçer, hizmetçilere ona ikramda bulunmalarını söyler. Hz. Muhammed'e kervanda görev vermeyi kabul eder.

Hz. Hatice'nin Meysere adlı bir hizmetçisi vardır. Meysere, onun kervanında kervanbaşı olarak yılda bir ticarete giden, tüm mallarını kontrol altında tutan değerli bir hizmetçisidir. Hz. Hatice, Hz. Muhammed ile görüşmesinden sonra Meysere'yi yanına çağırır, ona Hz. Muhammed'in kervana yazıldığını söyler. Hz. Muhammed'in Kureş ulularından ve Halil İbrahim soyundan olduğunu ve onun özelliklerini Tevrat içinde gördüğünü ifade eder. Bir gün onun tüm peygamberlerin serveri olacağını, Cebrail'in ona Kur'an'ı indireceğini, ona uyanların iman ehli olacağını belirtir. Bundan dolayı da Hz. Muhammed'e iyi davranılması, ona hürmet edilmesi gerektiğini söyler. Aslında kendilerinin onun hizmetçisi olduğunu vurgular. Daha sonra da Hz. Muhammed için ayarladığı kıyafetleri Meysere'ye verir. Kıyafetleri yanına almasını ve Hz. Muhammed'e kervana katılacağını haber vermesini ister. Meysere'den yolculuk sırasında onu ata bindirmesini, daima yanında olmasını, ikinci konak yerine vardıklarında birlikte yiyip içmelerini söyler. Üçüncü konakta ise Hz. Muhammed'i sabah erkenden uyandırmasını, kendisine emanet ettiği kıyafetleri ona giydirmesini öğütler. Bunlarla beraber bir Arap atını eyerleyerek altın ve gümüşle süslemesini, yolculuk boyunca Hz. Muhammed'e saygılı davranmasını ister; döndüklerinde Meysere'ye çok mal vererek onu azat edeceğini bildirir. Meysere ile Hz. Muhammed'e, harçlık olsun diye elli altın gönderir. Hz. Muhammed'in bunlarla silah olarak yol hazırlığı yapmasını ve haber verildiğinde gelmesini söyler. Meysere bu sözleri işittikten sonra dualar eder, kendisinden istenenleri yapacağını söyler ve oradan ayrılır. Elli altın ile kıyafet bohçasını alarak Hz. Muhammed'in yanına gelir. Bohçayı gizleyerek elli altını hazırlık yapması için Hz. Muhammed'e verir, yola çıkacakları gün gelmesini ve birlikte olacaklarını söyler.

Bir gün davullar çalınarak kervanın yola çıkacağı duyurulur. Hz. Hatice'nin çeşitli kumaşlar yüklü dört bin devesi hazırlanır ve yola çıkılacağı Hz. Muhammed'e de haber verilir. Haberi duyan Atike ile Ebu Talib önce ağlar, sonra Atike "Bu işin sonu hayrola." diye dua eder. Hz. Muhammed, amcası ve halasından izin alır, Meysere'nin yanına gelir. Kılıç kuşanıp ata binmiş vaziyette hazır olan Meysere, Hz. Muhammed'in geldiğini görünce sevinir. Ebu Cehil, Ebu Leheb, Ebu Süfyan ve Hz. Ebubekir'in de içinde bulunduğu kervan ehli toplanır. Meysere önde yola çıkarlar. Üçüncü konağa gelindiğinde akşam yatarlar. Seher vakti Meysere kalkar, bohçayı

ortaya getirir ve Hz. Muhammed'i uyandırarak ona emanetleri verir. Hz. Hatice'den duyduklarını ona anlatır, kıyafetleri giydirir ve o dillerin anlatamayacağı ölçüde güzel olur. Altın eyerli, iyi bir at getirerek Hz. Muhammed'i bindirir, onu gören herkes şaşırır, sevenleri mutlu olur, sevmeyenlerin içine bir ateş düşer. Bu şekilde iki gün yolculuk yaptıktan sonra Ebu Leheb ile Ebu Cehil, Meysere'ye, Hz. Muhammed'e olan bu hürmetin sebebini sorar. Bunun üzerine Meysere, Hz. Hatice'nin kendisinden istediklerini yaptığını söyler.

Kervan yola devam ederken günlerden bir gün Bahira (Buhra) adlı rahibin kilisesinde dinlenmek için durur. Bahira, o zamanki insanların tanıdığı, Hz. İsa'nın şeriatına bağlı, meskeninde daima ibadet eyleyen, gündüzleri oruç tutan, işi ilim ve ibadet, okumak ve yazmak olan biridir. Hz. Muhammed'in Tevrat ve İncil'de geçen özelliklerini, mucizelerini, geleceği zamanı, tüm halkın onu seveceğini, insanların ve peygamberlerin onun izzeti için cennete gireceğini, onun Mekke'de doğacağını, bir bulutun ona gölgelik edeceğini, kervanla oralardan gelip geçeceğini bildiği için ona âşıktır. Allah'a, Hz. Muhammed'in zamanına ulaşmak ve onun yüzünü görmek için dua eder. Bahira bir gün kitap okuyup ibadet ederken ona Mekke kervanının geldiği bildirilir. Hemen ibadet ettiği yerin üzerine çıkar, gelen kervana bakar, bir beyaz bulutun kervanın üzerinde olduğunu, kervan nereye giderse bulutun da o yöne yöneldiğini görür ve Hz. Muhammed'in geldiğini açık bir şekilde anlar. Bahira, kervanın yanına gelir, selam verir; onlardan yüklerini oraya koymalarını, yemek ikramı için kiliseye gelmelerini ister. Kervan ehli kendi aralarında bu teklife şaşırır ve davete icabet etmeye karar verir. O ise mutlu bir şekilde kilisesine döner, Allah'a şükrederek kurbanlar keser, yemekler pişirir.

Kervandakiler hemen yüklerini indirir, bir yere toplanırlar, kumaşları beklemesi için Hz. Muhammed'i orada bırakırlar. Yemek yenecek yere varırlar. Bahira yemeği hazırlayınca herkesin gelip gelmediğini sorar; Ebu Cehil, herkesin gelmiş olduğunu söyler. Hz. Ebubekir, Muhammed Mustafa adında, aslı yüce bir yiğidin daha olduğunu söyleyince Bahira Hz. Muhammed'in olduğu yere doğru gider, bulutun kumaşların olduğu yerin üzerinde bulunduğunu görür. Oraya ulaştığında Hz. Muhammed'in yüzünü görür, ona hayran olur, kendisinden geçer, sonra kendine gelir, elini öper, yüzünü yüzüne sürer. Bütün hizmetlerin onun için olduğunu Hz. Muhammed'e söyler, elinden tutarak kilisesine getirir, onun üstün özelliklerini sıralayarak takdim eder. Bu duruma Ebu Cehil karşı çıkmak ister ancak onu susturur. Bahira davetin nedeninin Hz. Muhammed olduğunu, o olmasaydı kimseyle ilgilenmeyeceğini, onun ahir zaman peygamberi olduğunu, bütün peygamberlerin serveri olduğunu, Allah'ın her şeyi onun için yarattığını söyler ve kalkarak oradakilere yiyecek getirir. İkramlardan sonra dualar edilip sohbet tamamlanır. Oradakiler Hz. Muhammed'den icazet diler. Bahira ise onun yanına gelerek yüzünü yüzüne sürer, kendisine peygamberlik eriştiğinde kendisini ümmetine kabul etmesini ister ve şefaet bekler. Amacına ulaştığı için şükreder, ancak Hz. Muhammed'den ayrıldığı için de üzülür.

Tekrar yola çıkan kervan bir müddet sonra Şam'a ulaşır, kervanın geldiği herkes tarafından duyulur, karşılamaya gelenler onlara "Allah yardımcınız olsun." der. Kervandakiler bir handa odalar tutup konaklar, getirdikleri malları satarak şimdiye kadar hiçbir gelişlerinde elde edemedikleri kadar kârlı bir alışveriş yaparlar. Hz. Ebubekir, bunun Hz. Muhammed'den kaynaklandığını Meysere'ye söyler. Meysere ise ona doğru söylediğini belirtir, Hz. Hatice'nin kazancının hesap edilemeyecek kadar çok olmasından dolayı mutlu olur.

O sırada Mecusîlerin (Cuhud) bayramı vardır. Kervan ehli Mecusîlerin bu bayramını merak eder ve seyretmek için Hz. Muhammed'i de yanlarına alarak o gece oraya giderler. Orada insanların yiyip içtiklerini, putlarının üzerine saçları saçtıklarını, büyük ateşler yakıp secde ettiklerini, bu hâl üzere "kimisinin mest kimisinin hayran" olduğunu görürler. Hz. Muhammed bunları gördüğünde

dua okur, o anda Mecusîlerin ateşi söner ve hepsi korkar. Ateşlerini yakmak için uğraşırlar. Mecusîler, büyüklerinin yanına vararak bu durumun sebebini sorarlar. O da Mekke kavmini bulmalarını, Hz. Muhammed'in onlarla birlikte olduğunu, onun ahir zaman peygamberi olduğunu, putlara bakmasından dolayı ateşlerinin söndüğünü, bütün dinleri batıl kabul edeceğini, asker toplayarak bütün dünyayı ele geçireceğini söyler. Bu sözleri duyanlar hemen Mekke kavmini aramaya başlar. Meysere ile Hz. Ebubekir çok korkar; Meysere, Hz. Muhammed'i cübbesi altına saklar, Mecusîler onu bulamaz.

O gece kervan yola çıkar ve güneş doğuncaya kadar durmaz, sağ salim bir konaklık yere giderler. Kervan mutlu bir şekilde kona göçe yola devam ederken Mekke'ye üç konaklık yer kalır. Kervandaki Mekke büyükleri birleşerek Meysere'nin yanına gelir. Kervan ne zaman buraya gelse buradan Mekke'ye müjdecî gönderirler. Meysere bu durumdan dolayı eline kalem alır, Allah'ın adını zikrederek çabucak bir mektup yazar. Müjdecî olarak Hz. Muhammed'i göndermek istediğini o ifade eder. Ebu Cehil ile Ebu Leheb bu karara itiraz eder. Meysere kararından vazgeçmez, yazdığı mektubu Hz. Muhammed'e verir. Ona uykuyu terk ederek sabaha kadar yürümesini, mektubu Hz. Hatice'ye vermesini ve onun yazacağı mektubu da geri getirmesini söyler. Çabucak bir deve eyerlerler, Hz. Muhammed'i ona bindirip müjdecî olarak gönderirler. O, yola çıktığı gece uyumadan yoluna devam ederken bir müddet sonra uykusu gelir. Şeytan bunu fırsat bilerek devenin yularından tutar ve başka yola götürür. Allah, Cebrail'e deveyi doğru yola getirmesini emreder. Hz. Muhammed bu sırada uyumaktadır ve yoldan çıktığını dahi bilmemektedir. Allah'ın emri ile o saat Hz. Muhammed Mekke'ye ulaşır.

Hiz. Hatice, Hz. Muhammed Mekke'den ayrıldığından beri hâlini gizleyerek ağlamaktadır. Hz. Muhammed'in eve doğru geldiğini gören iki cariye mutlu bir şekilde müjdeyi Hz. Hatice'ye verir. Hz. Hatice çok sevinir, yardımcılarını müjdeciyi has odaya oturtmalarını emreder. Hizmetliler ve kapıcılar Hz. Muhammed ile konuşarak odaya oturturlar. Hizmetliler mektubu alarak Hz. Hatice'ye götürür, Hz. Hatice mektubu hayret içerisinde okur ve Allah'a şükreder.

Hiz. Hatice, Hz. Muhammed'e yemek hazırlanması için emir verir. Yemekler yenilip şükredildikten sonra Hz. Muhammed'e kıymetli bir kaftan giydirirler. Ona kervana mı yoksa evine mi gideceğini sorarlar. Hz. Muhammed, kervana gideceğini, arz etmesi için bir mektup yazılıp verilmesini söyler. Hz. Hatice mektubu yazar ve yardımcılarını Hz. Muhammed'e verir. Hz. Muhammed, "Ya Allah!" diyerek yola çıkar ve Allah'ın emriyle sabah olmadan kervana, konakladığı yerde ulaşır. Onu gören dostları sevinir, düşmanları üzüldür. Uyanmış, kalkmış yüklerini yükletmekte olan kervan ehlinde Ebu Cehil ile Ebu Leheb, Hz. Muhammed'i görünce ayıplayarak kakhaha ile güler. Meysere'ye dönerek "Biz sana o yolu bulamaz demistik." derler. Meysere ile Hz. Ebubekir önce üzüldür. Hz. Muhammed usulca gelerek selam verir, herkes onun sırtındaki kaftanı görür, o mektubu Meysere'ye verir. Meysere, mektubu okur, mektubun ve mektuptaki mührün Hz. Hatice'ye ait olduğunu görür. Meysere ve Hz. Ebubekir çok mutlu olur. Ebu Cehil ile Ebu Leheb mahcup olur, ancak inanmayıp Hz. Muhammed'in üç günlük yolu bir günde gidip gelmesini kimsenin yapamayacağını söyleyerek onu cazulukla (sihirbazlıkla) suçlarlar.

Kervan halkı Mekke'ye mutlu bir şekilde ulaşır. Mekke'deki insanlar onları karşılar, herkes evine gider ve yakınlarıyla görüşür. Meysere, Hz. Hatice'nin yanına gider. Hz. Hatice, Hz. Muhammed'in atından inmemesini ve atıyla evine gitmesini ister. Seyisler, onu Ebu Talib'in evine kadar götürür, Ebu Talib ile Atike, Hz. Muhammed'i görünce Allah'a şükrederek sevinirler. Bir müddet sonra Hz. Hatice'den, Hz. Muhammed'in emeğinin karşılığını göndermesi beklenir. Bir ay geçmesine rağmen bu beklenti gerçekleşmeyince Atike, Ebu Talib'in yanına gelerek Hz.

Hatice'nin yanına gidip bu durumu hatırlatmak istediğini söyler. Ebu Talib ise ona sabretmesini söyler. Bir ay daha geçtikten sonra Atike ile Ebu Talib yine bir araya gelir, Atike iş yoğunluğundan dolayı Hz. Muhammed'e olan ödemenin unutulmuş olacağını, izni olursa durumu öğrenmek için Hz. Hatice'nin yanına gideceğini Ebu Talib'e söyler. Ebu Talib de Atike'den dikkatli konuşmasını ve kendisinin selamını da söylemesini ister.

Hz. Hatice ise sabah akşam Hz. Muhammed'in hayalindedir. Gece gündüz uyuyamaz, gözyaşı döker, Hz. Muhammed ile evlenmek için Allah'a dualar eder. Bu hâlini ise herkesten gizler. Kendi kendisine, ben Hz. Muhammed'e akçe altın gönderirsem yani hakkını verirsem onunla başkasını evlendirirler, ben de onun yüzünden mahrum kalırım, diye düşünmektedir. Atike'nin geleceği, onunla sırdaş olabileceği, fikrini ona açabileceği düşüncesiyle sabırla bekler. Atike Hz. Hatice'nin evine gelir, Hz. Hatice elinden tutarak getirip onu başköşeye oturtur. Ortaya sofralar kurulur, yenilir, içilir. Yemekten sonra Atike, Hz. Hatice'ye Ebu Talib'in selamını iletir. Hz. Muhammed için ne vereceklerse onu harçlık ederek Hz. Muhammed'i evlendireceklerini söyler. Hz. Hatice bu sözleri işitince utancından kızarır. Atike'ye önceden gördüğü bir rüyayı ve yorumunu aktardıktan sonra uygun görürlerse Hz. Muhammed ile evlenmek istediğini söyler.

Atike bu teklifi duyunca ağlar, bu teklife inanamaz ve bunun bir şaka olduğunu ifade eder. Atike, Hz. Hatice'den bu teklifi "sıdk" ile söylediğine kendisini inandırmasını ister. O da bu sözüne Allah hakkı için inanmasını, sözünü gönülden söylediğini, latife yapmadığını ifade eder ve işin daha da ciddi olduğunu anlatmak için Atike'ye hemen giderek Mekke'nin büyüklerini toplamalarını, kendisini babasından istemelerini söyler. Babasından kendisini isterlerken sözlerini "meskenet"le söylemelerini, büyüklememelerini, babası "razıyım" demezse de sabretmelerini öğütler. Kendisinin babasını razı edeceğini, ne yapmak istediğini bildiğini söyler. Atike bu sözleri duyduktan sonra izin alarak hemen Ebu Talib'in yanına gider, ona anlatır. Ebu Talib, duyunca çok mutlu olur, Allah'a şükreder, oradan ayrılarak mutlu bir şekilde Hz. Ebubekir'in yanına gider. Bu sözleri ona anlatır, Hz. Ebubekir de çok mutlu olur. O, Ebu Talib'den çabucak Mekke'nin büyüklerini toplamasını ister, kendisinin de onlarla geleceğini belirtir. Herkesi toplayarak Hz. Hatice'nin babasının yanına giderler. Gidenler arasında Hz. Ebubekir ile Ebu Sufyan da vardır.

Hz. Hatice'nin babası, misafirleri karşılar, tamamını içeri alır, onlara ikramda bulunur, ikramlardan sonra dönürler, babasından Hz. Hatice'yi, Hz. Muhammed'e isterler. Bu sözleri Hz. Hatice'nin babası duyunca razı olmaz. Hz. Muhammed'in kızına uygun olmadığını söyler. Misafirler sakın bir şekilde oradan ayrılır. Yaşadıklarını Ebu Talib'e anlatırlar, Ebu Talib ile Atike bu duruma çok üzülür. Hz. Hatice de yaşananları duyunca üzülür ve ağlar. Akıllı ve olgun bir kadın olan Hz. Hatice, Mekke'nin büyüklerini evine davet eder, Ebu Talib, Ebu Sufyan ve Hz. Ebubekir'in de dâhil olduğu bu insanlar çeşitli yemekler yiyerek hoşnut olurlar. Hz. Hatice, Hz. Ebubekir'e mektup yazarak babasına içki içirterek sarhoş etmelerini ister. İstenen yapılır, babası sarhoş bir hâlde Hz. Hatice'nin evine getirilir. O bu evde sabaha kadar uyur, uyurken Hz. Hatice babasının eteğini safran ve çivitle boyar. O zamanda, bir kişi sarhoş iken kızını başkasına verirse ayıldığında ahdinden dönmemesi için eteğine boya sürerlermiş. Sabah olduğunda babası Hz. Hatice'ye eteğindeki rengin sebebini sorar, o da babasını suçlayarak "Niçin Muhammed'e verdiniz beni?" der. Babası bu sözleri işitince kızar, Hz. Hatice'yi, Hz. Muhammed'e vermeyeceğini söyler. Hz. Hatice, babasına kendisini, istemeye gelen büyüklerin huzurunda verdiğini, sonra pişman olarak inkâr ettiğini, sözünde durmazsa ayıplanacağını, halk içinde de bir değerinin kalmayacağını söyler. Onu sözünden vazgeçmemesi için ikna eder ve babası onun Hz. Muhammed ile evlenmesine razı olduğunu belirtir.

Hiz. Hatice, babası bu evliliği onaylayınca mutlu olur. O, gizli bir şekilde Atike'ye mektup yazarak babasını razı ettiğini iletir. Atike mektubu okuyunca bu durumu Ebu Talib'e aktarır. Ebu Talib, Hiz. Muhammed'e Hiz. Ebubekir'e gitmesini, ondan Hiz. Hatice'ye nişan için çok kıymetli bez almasını, bezin parasını sonra vereceklerini söyler. Hiz. Ebubekir'den ise davet edildiğinde gelmesi için hazır beklemesini ister. Hiz. Muhammed, bu istekleri duyduktan sonra hemen Hiz. Ebubekir'in yanına gider. O sıra dükkânında oturmakta olan Hiz. Ebubekir, Hiz. Muhammed'in kendisine doğru geldiğini görünce sevinir, kalkarak hoş geldiniz, der. Hâlini, hatırını ve isteğini sorar. Hiz. Muhammed, ona amcasının selamını söyleyerek isteklerini iletir. Hiz. Ebubekir, Hiz. Muhammed'i başköşeye oturtur ve ona bu işi için önceden hazırlık yaptığını söyler. Emirleri olursa hediyeleri yerine götürebileceğini ve bu işi bitirebileceğini ifade eder.

Hiz. Ebubekir, yardımcılarıyla birlikte elbiseleri Hiz. Hatice'nin evine götürür. Hiz. Hatice bu kadar çok malı görünce bunların Hiz. Muhammed'e ait olmadığını, Hiz. Ebubekir'in olduğunu anlar, onun bu malları Hiz. Muhammed için feda etmesine sevinir. Hiz. Hatice, elbiseleri kabul ettikten sonra Mekke'nin büyüklerini davet eder, Hiz. Muhammed ile nikâhları kıyılır ve böylece evlenirler. Düğünleri birkaç gün sürer, düşmanları buna üzülr. Hiz. Hatice'nin süslediğı bir konakta bir müddet yaşarlar.

Düşmanlar, bu durumu ayıplar, bütün malın kadına ait olduğunu, eninde sonunda bu evliliğin bozulacağı dedikodusunu yayar. Hiz. Hatice, dedikoduları duyunca üzülr, bunun üzerine tüm Mekke halkını davet eder, yemek hazırlatır. Yemekten sonra onları bekletir. Bu arada dört yüz arşın büyüklüğünde bir yaygı getirir, onu Mekke çölüne sererler, halk olacakları merak eder. Yaygının üzerine Hiz. Hatice'nin sahip olduğu her şeyi dökerler; beş yüz köle, üç yüz yardımcı, dört bin deve, hecin, at, katır hepsi oradadır. Hiz. Hatice, oradakilere bu kadar malı daha önce görüp görmediklerini, duyup duymadıklarını sorar. Herkes işitmediğini ve görmediğini söyler. Hiz. Hatice, bütün bu malları Hiz. Muhammed'e bağışladığını şöyle ifade eder:

“Bilinüz bu işi böyle işledim

Kamusın Muhammed'e bağışladım” (Topbaş, 2022: 241, b. 788)

Hiz. Hatice ile Hiz. Muhammed mutlu bir evlilik sürer. Hiz. Hatice'nin Hiz. Muhammed'den Kasım ile Tahir adlı iki oğlu; Rukiye, Ümmü Gülsüm, Zeynep ve Fatıma adlı dört kızı olur. Fatıma Hiz. Ali'ye; Rukiye ile Ümmü Gülsüm Hiz. Osman'a, Zeynep ise Ebu'l-As'a verilir.

Metnin son bölümünde ise Hiz. Muhammed'in peygamber oluşu sırasında ve sonrasında yaşanan çeşitli olaylar anlatılır, metin dua bölümüyle sonlanır.

2.1.3. Üçüncü Grup Metin

Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi Kemankuş Koleksiyonu'nda 411 arşiv numarası ile kayıtlı 310 varaktan oluşan bir eserin 294b-310a yaprakları arasında yer alan tek metin *Mevlid-i Nebevî* adını taşımaktadır. Bu eser, olay örgüsü ve kişileri yönüyle diğerlerinden farklı olduğundan ayrı bir grupta ele alınmıştır. *Mevlid-i Nebevî*, Abdî tarafından yazılmıştır. Abdî ilk beş beyitte Darîr'in eserinden etkilendiğini, onu nesirle yazdığını ve kendisinin nazım ile yazmak istediğini belirtir (Kiraz ve Bilgin, 2022: 512). Şair, Darîr'den okuduklarını aynı şekilde nazma aktarmamış, kimi yerlerde eklemeler kimi yerlerde ise çıkarmalar yaparak eserine farklı bir orijinallik katmıştır.

Metinde Hiz. Muhammed'in, çocukluktan yetişkinliğe erişince çeşitli özellikleriyle Mekke'de dikkat çektiğı ifade edilir. Ebu Talib de bu özelliklerinin farkında olduğu için onu evlendirmeye karar verir:

“Çün Ebu Tâlib görür bu hâleti

Tutdı evlendürmege ol niyyeti” (Kiraz ve Bilgin, 2022: 518, b. 9)

Olay örgüsü Hz. Hatice’nin gördüğü rüyanın anlatılmaya başlamasıyla değişir. Hz. Hatice, gördüğü rüyayı yazar ve yorumlaması için Bahira’ya gönderir. Bahira, Tevrat ve İncili bilen âlim bir kişidir. Rüya yorumlamada da hünerli olan Bahira, bu rüyayı yorumlar. Hz. Hatice’nin gördüğü rüyanın hayırlı bir rüya olduğunu, gördüğü kişinin son peygamber Hz. Muhammed olduğunu, onunla evleneceğini... yazar. Hz. Hatice bu yorumları okuyunca çok mutlu olur ancak bundan kimseye bahsetmez.

Hz. Muhammed’i evlendirmeyi planlayan Ebu Talib, evlilik için gerekli olan paranın nasıl tedarik edileceğini düşünmektedir. Hz. Hatice’nin bu sıra kervanının Şam’a gideceği bilinmektedir. Atike, Hz. Muhammed’in bu kervanda görev alması için Hz. Hatice ile görüşür. Hz. Hatice, kabul eder ve Hz. Muhammed’in hazırlık yapması için ona bin altın gönderir. Yardımcısı Meysere’yi çağırarak bu yolculukta Hz. Muhammed’in de olacağını sağ salım gidip gelmelerini söyler. Kervan hazırlanır, yola çıkar ve Şam’a ulaşır, herkes amacına ulaşır, iyi kazanç elde eder ve Mekke’ye dönüş yolculuğu başlar. Mekke’ye ulaşmaya üç günlük bir mesafede konaklarlar. Buradan Hz. Hatice’ye haberci olarak Hz. Muhammed’i gönderirler.

Hz. Hatice, kervan Şam yoluna çıktığından beri Hz. Muhammed’i düşünmekte ve onun yollarını gözlemektedir. Onun geldiğini gören ve müjdeyi veren cariyeyi azat edeceğini söylemiştir. Bundan dolayı dönüş yolunu gözleyen cariyeler Hz. Muhammed’in geldiğini görünce Hz. Hatice’ye hemen haber verirler. Hz. Hatice karşılanmasını ve hoş bir yere oturtulmasını ister. Yardımcıları öyle yapar, kendilerine verilen mektubu Hz. Hatice’ye ulaştırırlar. Hz. Hatice mektuba bir cevap yazar, Hz. Muhammed bu cevabı alır, Allah’ın inayetiyle üç günlük yolu bir saatte giderek tekrar kervana döner. Kervan henüz konakladığı yerden hareket etmemiştir. Ebu Cehil, Hz. Muhammed’i görünce onun gidip gelme işini başaramadığını düşünerek Hz. Muhammed’e istihza dolusu sözler söyler. Bu duruma Meysere ile Ebu Bekir üzülür. Ancak Hz. Muhammed Hz. Hatice’nin mektubunu verince gidip geldiği anlaşılır, onu sevenler çok mutlu olur. Ebu Cehil’in dili tutulur, utancından yere girmek ister.

Üç gün sonra kervan Mekke’ye ulaşır, herkes evine gider. Meysere de Hz. Muhammed’i Ebu Talib’in evine götürür. Kervanın dönmesinden sonra uzun bir zaman geçer, Hz. Hatice’den bir haber çıkmaz. Atike, bunu Ebu Talib’e utanarak söyler, Ebu Talib sabretmesini ister. Bir süre sonra yine Hz. Hatice’den haber çıkmayınca Atike Ebu Talib’le de konuşur ve Hz. Hatice’nin unutmuş olacağını söyler.

Hz. Hatice sırrını kimseye açamamaktadır. Hz. Muhammed’in hakkını verecek olsa o para ile Hz. Muhammed’i başkasıyla evlendireceklerdir. O da Atike’nin kendisine gelmesini beklemektedir. Atike gelince onu karşılar, uygun bir yere oturtur, yalnız Atike konuyu Hz. Hatice’nin tahmin edeceğini bildiğinden söylemez. Biraz konuşurlar, Hz. Hatice malını alınca Hz. Muhammed’in ne yapacağını sorar. Atike de ona bir kız alacaklarını söyler. Hz. Hatice kızarıp ağlayarak kendisini uygun görmeleri hâlinde Hz. Muhammed ile evlenmek istediğini söyler. Atike duyduklarına önce inanamaz, Hz. Hatice’ye samimi olup olmadığını sorar. Hz. Hatice bu konudaki samimiyetini ifade eder, gördüğü rüyayı ve yorumunu Atike’ye anlatır. Atike duyduklarından dolayı mutlu olur. Hz. Hatice Atike’den konuştuklarını kardeşlerine anlatmasını ve kendisini babasından istemelerini ister. Atike dua ederek oradan ayrılır, Ebu Talib’in evine gider.

Atike, Hz. Hatice ile konuştuklarını Ebu Talib’e aktardıktan sonra Ebu Talib birkaç kişiyi toplar ve Hz. Hatice’yi, babası Halid’den, Hz. Muhammed’e istemeleri için gönderir. Halid, kızını Hz.

Muhammed'e vermez. İstemeye giden kişiler bunu Ebu Talib'e söyler, Ebu Talib Atike ile konuşur, Atike Hz. Hatice'ye durumu aktarır. Hz. Hatice, beş on gün beklemeyi uygun görür. Bu süre geçtikten sonra büyük bir ziyafet düzenler, Mekke'deki herkesi davet eder. Hz. Hamza, Hz. Ebubekir, Ebu Talib de bu ziyafete katılır. Yemek yendikten sonra Hz. Hatice babasından bir kez daha Hz. Muhammed'e istenir. Babası yine razı olmaz. Herkes dağıldıktan sonra babası sarhoş olup uyuduğundan Hz. Hatice bir fırsat bulup babasının eteğine hazırlattığı zaferanı sürer. O zamana göre bir kişi sarhoşken kızını birine verdiğinde ayıldığında vazgeçmesin diye eteğine zaferan sürerlermiş. Sabah uyandığında Halid, eteğindeki boyayı sorar. Hz. Hatice kendisini Hz. Muhammed'e verdiği için eteğinin boyalı olduğunu söyler. Babası her ne kadar karşı çıksa da Hz. Hatice onu bir şekilde ikna eder.

Hz. Hatice, Atike'yi çağırıp babasının bu evliliğe razı olduğunu söyler. Atike de bu haberi Ebu Talib'e söyler. Hz. Hatice babasını gönderir ve Ebu Talib de gelir. Buluştuklarında Halid kızını Hz. Muhammed'e verdiğini söyler. Ebu Talib evine mutlu bir şekilde gelir, Hz. Muhammed'i nişan için kıyafet alması amacıyla pazara gönderir. Hz. Muhammed, Hz. Ebubekir'in dükkânına gider. Hz. Muhammed dükkânına geldiği için Hz. Ebubekir çok mutlu olur. Daha önceden hazırladığı hediyeleri Hz. Muhammed'e gösterir. Hz. Muhammed bu hediyeleri Hz. Hatice'ye götürmesini ister. Hz. Ebubekir kabul eder. Yardımcılarıyla birlikte hediyeleri Hz. Hatice'nin evine götürür, Meysere'ye teslim eder. Hz. Hatice, hediyelerden haberdar olunca önce bunların Hz. Ebubekir'e ait olduğunu anlar. Kendisinin Hz. Muhammed ile mal için evlenmediğini söyler. Hz. Ebubekir, hediyelerin Hz. Muhammed'in atalarından kaldığını ve ona ait olduğu için getirdiğini söyler. Hz. Hatice bu sözleri duyunca mutlu olur ve Hz. Ebubekir'den özür diler.

Düğün tertip edilir ve Mekke'deki herkes düğüne davet edilir. Kırk gün kırk gece süren bir düğünden sonra cuma günü evlilik gerçekleşir. Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin mutlu evlilikleri devam ederken kötü niyetli insanlar "Hz. Muhammed fakir" dedikodusunu ortaya atar. Hz. Hatice bu sözü duyunca Meysere'yi çağırır, sahip olduğu ne varsa hepsini bir yere serer. Mekke halkını toplar, emsalsiz mal varlığını göstererek üstüne giydiği kilimin haricinde her şeyi Hz. Muhammed'e bağışladığını, her şeyin onun olduğunu söyler. Onun bu sözleri Hz. Muhammed ve Hz. Hatice'yi sevenleri mutlu ederken sevmeyenlerin yüzlerini karartır, mutsuz eder:

"Çün Hadîce'den bu sözi aldılar

İşidenler ana hayrân kaldılar" (Kiraz ve Bilgin, 2022: 529, b. 331)

2.1.4. Dördüncü Grup Metin

Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr, Memluk sultanlarının emriyle 790/1388'de Türkçe ilk siyer olarak bilinen *Tercümetü'd-Darîr* adını verdiği *Sîretü'n-Nebî*'yi yazmıştır. Darîr'in, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Abdullah el-Bekrî'nin Arapça *Sîretü'n-Nebî* adlı eserinden tercüme yoluyla oluşturduğu bu eserin yurt içi ve yurt dışında çeşitli kütüphanelerde 55 civarında nüshası bulunmaktadır (Dalkılıç, 2023: 22-27). Hz. Peygamber'in hayatının tamamının anlatıldığı bu eserdeki Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evlilik bahsi de bu evliliği anlatan diğer metinlerden farklı yanlarıyla dikkat çekmektedir.

Manzum-mensur karışık yazılmış olan bu metnin başında Mühelhel ibni Telmîd, olayın kahramanlarını tanıtır. Önce Hz. Muhammed hakkında Mekke halkına bilgi verir, okuduğu kitaplardan bildiği kadarıyla onun özelliklerini aktarır. Ancak bazıları onu ciddiye almaz. Hz. Hatice "Raviler eydür:" (Erkan, 1986: 521, v. 206a) ifadesi ile tanıtılır, Ebu Talib'in eşi Fatıma'nın onun samimi arkadaşı olduğu ifade edilir. Bir rüya gördüğü ve rüyasını Varaka'ya yorumlattığı aktarılır. Mühelhel bir gün Hz. Hatice'nin evinin duvarının dibinde otururken Hz. Muhammed'in geldiğini görür, ayağa kalkarak ona methiyeler söyler, söylediklerini Hz. Hatice

de duyar. Hz. Muhammed oradan gittikten sonra Hz. Hatice Mühelhel'i çağırarak onun hakkında söylediklerini tekrarlamasını ister. Hz. Muhammed'e karşı muhabbeti artar: "Hadice Hatun'un gönlünde Resül'ün muhabbeti dahı ziyâde oldu." (Erkan, 1986: 524, v. 207a).

Hz. Muhammed, Ebu Talib'in evine gelir, amcasının kervan ile Şam'a gitmek için hazırlık yaptığını görür. Kendisine destek olmak amacıyla birlikte gitmeyi teklif eder. Amcası sermaye az olduğu için kabul etmez. Bu sırada Ebu Talib'in eşi Fatıma Hatun, Hz. Hatice'nin kervanında bir kişiye ihtiyaç olduğunu onunla konuşmaları sırasında duyduğunu söyler. Ebu Talib, Fatıma'yı Hz. Hatice'ye bu konuyu konuşması için gönderir. Hz. Hatice, bu haberi duyunca mutlu olur. Ebu Talib ile Hz. Muhammed'i konuşmak için çağırır. Hz. Muhammed'e kervan ile gidip gelmesinin karşılığı olarak üç deve yükünün sağlayacağı kârı verebileceğini söyler ve böylece anlaşılır.

Yahudi bir bilge, Hz. Hatice'nin evinin eşiğinde otururken Hz. Muhammed'in geldiğini görür ve ona çeşitli sorular sorar, sorularına aldığı cevaplardan sonra Hz. Muhammed'in sırtındaki peygamberlik mührünü de görmek ister. Onu da gördükten sonra Hz. Muhammed'in peygamber olacak kişi olduğundan emin olur ve elini ayağını öperek ondan ayrılır. Hz. Hatice bu konuşmayı da duyduğu için o bilgili kişiyi evine çağırır ve sohbet ettiği kişinin kim olduğunu sorar. Onun ahir zaman peygamberi Hz. Muhammed olduğunu öğrenir. Hz. Hatice sonrasında Meysere'yi yanına çağırır ve Hz. Muhammed'in kervan ile geleceğini ve ona saygıda kusur etmemesi gerektiğini söyler.

Kervan ile gidecek herkes hazırlığını yapmaktadır. Hz. Muhammed de gerekli şeyleri alacak parası olmadığı için o bir sabah kalkar ve çalışıp para kazanmak amacıyla işçi pazarına gider. İnsanlar onu çalıştırmaya utandıklarından kimse götürmez. Hz. Muhammed, bu durumdan etkilenir ve Hira Dağı'na çıkar. Hz. Hatice de kervan hazırlığı yaparken Hz. Muhammed'in gelmesi için Ebu Talib'e haber gönderir. Abbas ile Hz. Hamza Hz. Muhammed'i çağırmak için Hira Dağı'na gider. Hz. Muhammed, Abbas ve Ebu Talib ile Hz. Hatice'nin evine gider. Kervan hazırlıkları yapılırken orada olması yükleri tanınması için uygun görülür. Bu sırada Meysere gelerek bir devenin delirdiğini söyler, Hz. Muhammed onları yere çökertir ve yükünü kendisi tek başına yükler.

Şam kervanı yola çıkar. Kervanda Ebu Cehil ve arkadaşları yirmi dört kişidir. Hz. Muhammed, amcaları Hz. Hamza, Abbas, Zübeyr ve Dirâr da Ebu Talib ile vedalaşır ve yola çıkarlar. Meysere en son Hz. Hatice ile görüşür ve kervana yetişir. Kervan dinlenmek için mola verir. Güneş yükselmeye başlayıp hava ısınınca herkes gölgeliğini kurup altına girer. Abbas ile Hz. Hamza, Hz. Muhammed'in gölgeliğinin olmadığını görür. Kendi aralarında bu konuyu konuşup bir çözüm yolu ararlarken gökten bir beyaz bulut gelip ona gölgelik etmeye başlar. Kervandaki herkes bunu birbirine gösterir ve hayranlıkla izler. Ebu Cehil ise bunu Hz. Muhammed'in sihri diye yorumlar. İkinci konak yerinde kervana bir baş seçmek isterler. Ebu Cehil'i sevenler onu başkan seçer. Hz. Muhammed'i sevenler de onu uygun bulur. Ebu Cehil ve ekibi önde gitmektedir. Bir kuyunun yanında durup su içer ve yedek sularını alırlar. Ebu Cehil sonradan gelenlerin susuz kalması için kuyuyu taş ve toprakla doldurur. Onların ne yapacağını izlemesi için de bir gözcü bırakır. Hz. Muhammed ve beraberindekiler gelir ki kuyuyu doldurmuşlar, Hz. Muhammed dua edip eliyle kuyuyu işaret ettiğinde kuyudan su akmaya başlar. Herkes suyunu alır orada dinlenir. Gözcü, yaşananları Ebu Cehil'e anlatır, o yine Hz. Muhammed'i sihir yapmakla suçlar.

Ertesi gün kervan yola devam eder. Ebu Cehil'in ekibinden iki kişi bir dere içinde önden giderken büyük bir ejderhanın yolda olduğunu görür. Ebu Cehil'e haber verirler. Ebu Cehil de bekleme kararı alır ve Hz. Muhammed'i önde göndermek ister. Hz. Muhammed kendi kervanında çöken iki deveyi başlarını okşayarak kaldırır ve Ebu Cehil'in ekibine ulaşırlar. Ebu Cehil, Hz. Muhammed'e madem yaptıkların sihir değil öyleyse bu ejderhayı yolumuzdan çek dercesine

konusur. Hz. Muhammed, gider adı Ham ibni Hümm olan ejderha ile konuşur, o yollarından çekilir. Bu yaşananlara Ebu Cehil yine sihir (cazuluk) der.

Hz. Muhammed, yağmur yağıp sel olabileceği için dereye daha fazla durmak istemez. Hazırlanıp yüksek bir yere çıkmayı önerir. Herkes ona uyar, ancak Mus'ab ibni Ömer, denileni yapmaz. Yağmur yağıp sel gelince kendisi ve tüm malları su içinde kaybolur. Yüksek bir yerde üç gün kalırlar ancak derenin suyu çekilmez, Hz. Muhammed'den yardım isterler. Hz. Muhammed onlara develerini hazırlamalarını ve kendisinin yaptığını yapmalarını söyler. Bir beyaz kuşun önderliğinde dua okuyarak su üzerinden geçerler. Anacak Ömer ibni Süheyl duayı bilerek yanlış okuduğu için suya batar ve kaybolur. Ebu Cehil, Hz. Muhammed'i yine sihir yapmakla suçlar ve herkese inanmamalarını söyler.

Kervan yoluna devam ederken çok susuz bir yere ulaşır. Hz. Muhammed parmağını yere vurunca su çıkar ve herkes o sudan içer. Su kenarında dinlenirken Abbas, Hz. Muhammed'e yemesi için beş hurma getirir. Hz. Muhammed yediği hurmaların çekirdeğini toprağa gömer ve hemen o çekirdekler ağaç olup hurma verir. Herkes ona hayran olurken Ebu Cehil'in tavrı aynıdır.

Kervanın bir sonraki durağı Bahira'nın kilisesidir. Bahira, metinde detaylı bir şekilde tanıtıldıktan sonra onun Hz. Muhammed'in yollarını gözlediği ifade edilir. O, her gelen kervanın tepesinde bir beyaz bulutun varlığından hareketle Hz. Muhammed'i beklemektedir. Nihayet beklediği kervan gelmiş, Hz. Muhammed onu kilisesinin bahçesindeki kurumuş ağacın dibine oturunca ağaç yeşermiş, su çıkmayan kuyudan su akmaya başlamıştır. Bunları görünce o, kervandaki herkesi yemeğe davet eder. Hz. Muhammed kervanın mallarını beklemeye kaldığı için davete icabet etmez, ancak Bahira davetlilerin yanına gelip ondan bahsedince Abbas, onu getirmeye gider. Kiliseye girerken alçak olan kapı Hz. Muhammed eğilmesin diye yükselir. Bahira, Hz. Muhammed'in peygamber olacak kişi olduğundan emin olduktan sonra ondan peygamberliği döneminde Hristiyan keşişlerden haraç almaması için söz alır. Hatta Hz. Muhammed'in eline bunu Bahira kendisi yazar.

Kervan Basra'ya ulaşır, herkes pazarda satacağını satar, alacağını alır. Hz. Hatice'nin mallarından Hz. Muhammed'in bereketiyle çok kâr elde edilir. Hz. Muhammed, satılmayan birkaç çuvalın başında beklerken bir Yahudi bilgin gelir ve ona çeşitli sorular sorarak onun ahir zaman peygamberi olacağından emin olduktan sonra elini öper ve Müslüman olduğunu söyler. Hz. Muhammed, satılmayan malların başında dururken kötü niyetli bir Yahudi gelir ve ona bir oyun yapmak ister. Satmadığı malları satın alır, ancak parasını malları eve götürünce vereceğini söyler. Malları birlikte eve götürürler. Hz. Muhammed evin önünde onun içeride para getirmesini beklerken o dama çıkar ve damdaki taşı yuvarlayarak Hz. Muhammed'i öldürmek ister. Cebrail, taşın Hz. Muhammed'in üzerine düşmesine engel olur. Taş, o adamın iki çocuğunun üzerine düşer ve ikisi de ölür. Yahudi, çocuklarını Hz. Muhammed öldürdü diye ortalığı karıştırır, kervanla gelenlere Yahudiler savaş açar. Şehrin yöneticisi her iki topluluğu da barıştırır. Kervan ehli hazırlanır ve dönüş yoluna çıkar.

Kervan dönüşte yine Bahira'nın kilisesine uğrar. Bahira Meysere'yi çağırarak onunla konuşur, Hz. Hatice'ye gönlündekine ulaşacağı müjdesini vermesini ister. Kervan, Hucfetü'l-Vidâ'a denen yere ulaşır. Burada adet üzere herkes kendi evine müjdecini gönderirmiş. Meysere de Hz. Hatice'ye müjdecini Hz. Muhammed'in gitmesini uygun bulur. Hz. Muhammed, Allah'ın inayeti ve meleklerin yardımıyla ışıklar içinde rahat bir şekilde Hz. Hatice'nin evine ulaşır. Onun gelişini Hz. Hatice de görür. Hz. Muhammed eve alınır, o müjdeyi verir, kendisine ikram edilenlerden yer ve iki ekmek yanına alarak yeniden kervana döner.

Hz. Muhammed, kervanın yanına dönüp geldiğinde kervan henüz hareket etmemiştir. Meysere, Hz. Muhammed'i karşılar, o bir saat içinde müjdecini gidip geldiği için mutlu olur. Hz.

Muhammed'in, Hz. Hatice'nin evinden getirdiği iki ekmek, kokusundan dolayı, onun gidip geldiğinin ispatı olur. Hz. Muhammed'i sevenler onun bu başarısından dolayı mutlu olurken Ebu Cehil onu yine sihir ile suçlar.

Ertesi gün kervan Mekke'ye ulaşır. Mekke'dekiler kervanı karşılar. Ebu Talib de Hz. Muhammed'i çok özlediğinden onu karşılayanlar arasındadır. Herkes evine dağılınca Hz. Muhammed de amcası Ebu Talib'in evine gider. Meysere ise Hz. Hatice'nin evine gider, ona yol boyunca yaşananları tek tek anlatır. Bahira'nın Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed ile evlenmesi müjdesini aktarır. Bunun üzerine Hz. Hatice, Meysere'yi Hz. Muhammed ve Ebu Talib'i çağırması için gönderir. Ebu Talib, Hz. Muhammed'in yalnız gitmesinin daha uygun olduğunu söyler, kendisi Hz. Hatice'nin evine gitmez.

Meysere ile Hz. Muhammed, Hz. Hatice'nin evine gider. Hz. Hatice'nin bir çalışanı Hz. Muhammed'in geldiğini ona müjdelemek isterken merdivenden düşer, dişleri kırılır ve ağzı kanar. Bunu Hz. Muhammed'e söylerler. Hz. Muhammed, elini o çalışanın ağzı üstüne koyunca dişleri düzelir ve yarası iyileşir. Hz. Hatice, Hz. Muhammed'e dönerek önceden konuştukları gibi emeğinin karşılığını vereceğini söyler ve onunla ne yapacağını sorar. O da amcalarının kendisini evlendireceğini söyler. Hz. Hatice de onun evlenebileceği uygun bir kişi olduğunu söyler. Hz. Muhammed kim olduğunu sorunca, kendisi olduğunu söyler. Hz. Muhammed, bu teklife önce inanamaz, Hz. Hatice samimiyetini ve amcalarını kendisini istemeleri için babasına göndermelerini ifade eder. Hz. Muhammed Ebu Talib'in evine dönünce kendisi de birkaç çalışanını alır ve babası Huveylid'in yanına gider. Hz. Muhammed'in üstün özelliklerini bir bir sayarak onunla evlenmek istediğini söyler, ancak babası bu işe razı olmaz.

Hz. Hatice evine gelir, evlenme konusunda amcası Varaka ile konuşmayı planlarken Varaka o sırada evine gelir. Varaka'ya Hz. Muhammed ile evlenmek istediğini, babasının bu işe razı olmadığını söyler. Bu konuda ondan yardım ister. Varaka da Hz. Hatice'ye daha önce gördüğü, kendisinin yorumladığı rüyasını hatırlatır.

Hz. Muhammed, Hz. Hatice ile konuşulanları, onun evlenme teklifini amcası Ebu Talib'e aktarır. Ebu Talib de Hz. Hatice'nin bu konudaki samimiyetinden emin olmak için eşi Fatıma Hatun'u ona gönderir. Hz. Hatice bu konudaki samimiyetini Fatıma Hatun'a da ifade eder ve gelip kendisini istemelerini ister. Fatıma Hatun evine döner, konuştuklarını aktarır. Hz. Hatice'yi Hz. Muhammed'e istemek için Ebu Talib, Hz. Hamza, Abbas, Zübeyr, Dirar, Birre: Atike ve Safiyye Hz. Hatice'nin evine gider. Hz. Hatice amcası Varaka'dan istenir. Amcası birkaç kişinin usulen de olsa Hz. Hatice'yi babasından da istemelerini uygun bulur. Hz. Hamza, Dirâr, Ubeyde ve Zübeyr Hz. Hatice'nin babasının yanına gider. Huveylid, Hz. Muhammed'i Hz. Hatice'ye denk bulmadığını söyleyerek evliliklerine karşı çıkar. Hz. Hamza sinirlenir, ancak ona zarar vermeden oradan ayrılırlar. Hz. Hatice'nin evine gelirler, yaşananları anlatırlar. Varaka bu işi kendisinin hâlledeceğini söyler.

Varaka, Huveylid'in yanına gider, onu Hz. Muhammed ve Hz. Hatice'nin evliliğine ikna eder. Huveylid'den vekalet alan Varaka tekrar Hz. Hatice'nin evine gelir. Bu sırada Hz. Hatice Hz. Muhammed ile özel bir görüşme yaparak "kendisinden başka birisiyle evlenmeyeceğine" dair söz alır. Hz. Hatice babasına verilmesi için bin altın verir, onu Hz. Hamza Huveylid'e götürür ve evlilik için Huveylid'in rızası alınmış olur. Hz. Hamza Hz. Hatice'nin evine giderken yolda Varaka ve Hz. Ebubekir ile karşılaşır. Birlikte yürürlerken Hz. Ebubekir gördüğü rüyayı anlatır. Rüyası Hz. Muhammed ve Hz. Hatice'nin evliliği ile ilgilidir. Herkes bir arada iken Ebu Talib Hz. Hatice'yi Hz. Muhammed için Varaka'dan ister. Varaka razı olduğunu ifade eder ve nikâh hemen gerçekleşir. Akrabaları Hz. Muhammed'i tebrik eder ve hediyeler takdim edilir.

Hız. Muhammed ve dünür, Ebu Talib'in evine döner, düğün için hediyeler hazırlar. Hız. Muhammed'i sevenler de hediyeler getirir. Bu hediyelerin hepsi Hız. Hatice'ye götürölür. Hız. Hatice ise düğün için hazırlık yapmaktadır. Onların evleneceğini duyan kötü niyetli erkekler ve kadınlar çeşitli dedikodular çıkarır. Hız. Hatice, bu dedikoduları duyunca bir münadi (tella) ile tüm malını Hız. Muhammed'e bağışladığını herkese duyurur. Varaka herkesin bir arada bulunduğu bir ortamda Hız. Muhammed ile Hız. Hatice'nin birbirine denk olduğunu açıklar. Hız. Hamza ise bir daha böyle bir dedikodu çıkaracak olanları tehdit eder. Ebu Cehil ile barışır. Bir ay süren bir düğün ile evlilik gerçekleşir. Hız. Muhammed, Hız. Hatice'nin evine gider, orada güzellikler içinde bir hayat sürerlerken Kasım adlı çocukları dünyaya gelir.

2.2. Müellif ve Müstensih Bilgilerine Göre Metinler

Hız. Muhammet ile Hız. Hatice'nin evliliğini anlatan metinlerin bir kısmının müellif veya müstensih, telif ya da istinsah tarihi belli iken bir kısmının belli değildir. Metinlerin bu özellikleriyle ilgili tespitler, çalışmamızda gruplandırılan metinler baz alınarak yapılmıştır.

Birinci gruptaki müstakil metinlerden sadece Konya Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi'nde 10250/a arşiv numarası ile kayıtlı *Hikâyet-i Hadîcetü'l-Kübrâ* adlı eserin müstensih Süleyman Nuri b. Mehmed olarak geçmektedir. Bu eserin sadece istinsah tarihi bulunmazken diğerleri için müstensih adı ve istinsah tarihi bulunmamaktadır. Ancak bu metinlerin hepsi 15. yy.da yaşamış olan Muhammed adlı şairin *Manzum Siyer-i Nebî*'sindeki "Kıssa-i Ticâret-i Mustafâ Aleyhi's-selâm Berây-ı Hadîcetü'l-Kübrâ Radiya'llâhu 'Anhâ" başlıklı bölümden çoğaltılmıştır (Kavruk ve Kadioğlu, 2017: 84-113). Tarafımızca yapılan karşılaştırmada metinlerin hem içerik hem şekil özelliklerinin neredeyse birebir aynı olduğu tespit edilmiştir. Bazı kelime değişiklikleri veya beyit sayısındaki farklılıklar müstensihlerin inisiyatifleriyle ilgilidir.

İkinci gruptaki metinler sayıca en çok olmasına rağmen müellifleri ve telif tarihleri ile ilgili henüz net bilgiler tespit edilememiştir. Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 4789 arşiv ve 269 dvd numarası ile kayıtlı *Menkıbe-i Fahr-i Kâinât/Hikâyet-i Hadîce* adlı eserin müstensih Şeyh İsmail b. Üsküdarî, istinsah tarihi 1181/1767'dir. 06 Mil Yz A 7426 arşiv numarası ile kayıtlı Ahmed Edirnevî *Mevlid-i Nebevî* adlı eserinde "II. Kitap" şeklinde geçen bölümde de Hız. Muhammed ile Hız. Hatice'nin evliliğini anlatmaktadır. İki kitap (I ve II) şeklinde oluşan bu eserin Ahmed-i Edirnevî adlı bir şaire ait olduğunu Balkan (2017: 5) açıklarken bu şaire ait herhangi bir net bilgiye kaynaklarda rastlanmadığını da ifade etmiştir. Balkan ilgili çalışmasında Süleyman Çelebi'nin mevlidi ile Ahmet Edirnevî'nin eserini çeşitli yönlerden karşılaştırarak (2017: 7-18) Ahmet Edirnevî'nin 15 veya 16. yy.da yaşadığı çıkarımında bulunmuştur (2017: 6). Nihayetinde kaynaklarda Ahmed-i Edirnevî adlı bir şaire rastlanamamış olması, bu eseri telif bir eser saymak noktasında ihtiyatlı olmayı gerektirmektedir.

Bosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde 6040 arşiv ve 187 dvd numarası ile kayıtlı *Mawlud* adlı eserin istinsah tarihi 1254/1838 olarak geçerken müstensihine ait bilgiler bulunmamaktadır. Eserin başlangıcında besmelenin üstüne sonradan yazılan "Âşık Paşa'nın Mevlidi" ifadesinden hareketle 14. yy. şairi Âşık Paşa'ya ait olduğu onun *Garibnâme* adlı eserindeki bazı benzerliklerle ispatlanmaya çalışılmıştır (Bulut, 2017: 41-65). Eserde Âşık Paşa'ya ait isim veya mahlas olmadığı için müellifinin Âşık Paşa olduğunu söylemek güçtür.

Paris Bibliotheque Nationale'de Supplement Turc 1515 arşiv numarası ile kayıtlı *Hazâ Mevlûd-ı Şerif-i Hadîcetü'l-Kübrâ* adlı eserin müellifi ve telif tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmazken müstensih Seyyid Abdülbâki Sadıkî b. Mehmed en-Nevahî, istinsah tarihi ise 1246/1830 ibareleri yer almaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 778 arşiv numarası ile kayıtlı '*Akdu Fahr-i Kâ'inât Ma'a Hadîcetü'l-Kübrâ*' adlı eserin iki matbu baskısı bulunmaktadır. Müellif ve telif tarihleri hakkında bilgi bulunmayan bu metinlerin birincisi İstanbul'da Tabhâne-i Âmire'de, Taş Destgâh'ta Mehmet Recâi tarafından 1268/1851 tarihinde, ikincisi ise Aşir Efendi Litografya Destgâhı'nda İbrahim Nureddin tarafından 1279/1862'de basılmıştır.

Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi'nde 256 arşiv numarası ile kayıtlı *Dâsitân-ı Hadîcetü'l-Kübrâ* adlı eserin Gulâmî'ye ait olduğu düşünülmektedir. Bu eserde Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evlilik bahsi anlatıldıktan sonraki son 8 varakta Gulâmî'ye ait sırasıyla 32, 22, 7, 20 ve 25 beyitten oluşan gazel ve kasideler yer almaktadır. Garip (2010: 5, 6) çalışmasında Gulâmî mahlaslı dört farklı şairi tartışmıştır. Kaynaklarda bu şairlerin üçü hakkında bilgi bulunmaktadır: Şeyh Gulâm Efendi, Abdulkadir Gulâmî Efendi ve Gulâmî Çelebi. Garip, 15-16. yy dil özelliklerini gösteren bu eserin 19. yy. şairleri Şeyh Gulâm Efendi ve Abdulkadir Gulâmî Efendi'ye ait olamayacağını, 16. yy. şairi Gulâmî Çelebi'nin ise böyle bir eserin kaynaklarda yer almadığını ifade etmiştir. Adı geçen eserin, hakkında kaynaklarda net bir bilgi bulunmayan "XVII. yüzyılda yaşamış olan âşık Gulâmî'ye ait olması kuvvetle muhtemeldir." çıkarımında bulunmuştur (Garip, 2010: 6). Kızıltaş (2020: 102) da çalışmasında 20. yüzyıldan önce yaşamış Mevlana Gulâmî (ö. 1574-1584? tarihleri arası), Gulâmî (Âşık) ve Sivaslı Gulâmî (1854-1886) olmak üzere üç farklı şairden bahsetmiştir, ancak *Dâsitân-ı Hadîcetü'l-Kübrâ* adlı eserin hangi Gulâmî'ye ait olduğu konusunda bir sonuca varılamadığı, adı geçen şairlerden başka bir Gulâmî mahlaslı şaire de ait olabileceği tespitinde bulunmuştur (2020: 103).

İkinci grupta yer alan metinlerden Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 8670 arşiv ve 581 dvd numarası ile kayıtlı *Hazâ Kitâb-ı Hadîcetü'l-Kübrâ Radiya'llâhu 'Anhâ*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 849 arşiv numarası ile kayıtlı *Hazâ Mevlûd-ı Şerîf-i Hadîcetü'l-Kübrâ*, Konya İl Halk Kütüphanesi Yazmalar Koleksiyonu'nda 42 Kon 2061 arşiv numarası ile kayıtlı *Hazâ Kitâb-ı Dâsitân-ı Hadîce Radiya'llâhu 'Anhâ*, Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi 37 Hk 1591/2 arşiv numarası ile kayıtlı mecmuanın içinde yer alan ve şimdiye kadar tespit edilmiş tek mensur metin özelliğini taşıyan *Tezevvüci'r-Resûl* adlı eserlerde müellif ya da müstensih ve telif veya istinsah tarihi bilgilerine yer verilmemiştir.

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle ikinci grup metin diye sınıflandırdığımız eserlerin müellifi ve telif tarihi henüz tam olarak tespit edilememiştir. Bu konuda yapılacak araştırmalar, ortaya çıkacak yeni metinler eserlerin asıl kaynağını ortaya çıkarmada etkili olacaktır.

Üçüncü grupta yer alan tek eser Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi Kemankuş Koleksiyonu'nda 411 arşiv numarası ile kayıtlı 310 varaklı bir eserin 294b-310a yaprakları arasında yer almakta ve *Mevlid-i Nebevî* adını taşımaktadır. *Mevlid-i Nebevî*, Abdî tarafından yazılmıştır. Abdî ilk beş beyitte Darîr'in eserinden etkilendiğini, onun nesirle yazdığını ve kendisinin nazım ile yazmak istediğini belirtmiştir. Ancak Abdî, Darîr'in manzum-mensur karışık olan metninde anlatılanları aynen nazma aktarmak yerine çeşitli ekleme ve çıkarmalarda bulunarak eserine orijinallik katmıştır.

Dördüncü grup olarak sınıflandırdığımız eser, Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in, 790/1388'de ilk Türkçe siyer olarak bilinen *Tercümetü'd-Darîr* olarak adlandırdığı *Siretü'n-Nebî*'sinde geçen Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğinin anlatıldığı bölümdür. Bu eserin de müellifi ve telif tarihi bellidir.

Sonuç

Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğini konu edinen manzum, mensur ve manzum-mensur yapıdaki edebî metinler, yurt içi ve yurt dışındaki çeşitli kütüphane, müze ve özel koleksiyonlarda

farklı adlarla yer almaktadır. Klasik Türk edebiyatında siyer türü ve peygamber sevgisi ekseninde köklü bir gelenek oluşmuştur. Bu gelenek çerçevesinde üretilmiş metinler yalnızca bir evliliği anlatmakla kalmaz; aynı zamanda İslamî değerlerin, ahlâkın, sevginin ve sadakatın edebiyat aracılığıyla nasıl aktarıldığını göstermesi bakımından da büyük önem taşır.

Bu çalışmada, akademik olarak tespit ve incelemesi yapılmış on sekiz metin; olay örgüsü temelinde içerik analizi yöntemiyle sınıflandırılmış, her bir grubun özgün anlatım yapıları ve içerik farklılıkları ortaya konmuştur. Ayrıca söz konusu gruplandırma sayesinde, metinlerin müellif, müstensih, telif ve istinsah tarihlerine ilişkin veriler sistemli bir biçimde değerlendirilmiştir.

Analiz neticesinde bu metinlerin benzer ve farklı yönleri dikkate alınarak dört ana grupta toplandığı görülmüştür. Metinlerde evlilik öncesine, evlilik sürecine ve sonrasına dair yer verilen olay halkaları; şahıs ve mekân çeşitliliği, anlatının kurgusunu ve türsel özelliğini belirleyici unsurlar olarak öne çıkmıştır. Metinlerin tamamında evlilik hadisesi, kervan yolculuğu ve düğün ritüelleri gibi ortak odak noktaları tespit edilmiştir.

Birinci grubu oluşturan ve Hz. Muhammed'in kervan yolculuğu sırasında gerçekleştiğine inanılan mucizevi olayları ayrıntılı biçimde aktaran metinlerin, 15. yüzyılda yaşamış Muhammed adlı bir şairin *Manzum Siyer-i Nebî*'sindeki bir bölümden türediği belirlenmiştir. İkinci grupta yer alan, Hz. Muhammed'in ailesine dair vefat olaylarının ardından evlilik öncesi gelişmelere yer veren metinler, sayıca fazla olmasına rağmen müellif ve telif bilgileri bakımından belirsizdir; dolayısıyla bu grubun kaynak metni net olarak tespit edilememiştir. Üçüncü grup, Hz. Hatice'nin babasının adının Halid olarak geçtiği, düğünün kırk gün kırk gece sürdüğünün belirtildiği, oldukça kısa hacimli tek bir metinden oluşmakta ve 16. yüzyılda yaşamış Abdî'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Dördüncü grup ise Erzurumlu Mustafa Darîr'in meşhur *Tercümetü'd-Darîr* adlı siyer eserinin ilgili bölümüyle temsil edilmekte olup bu metinde yer alan olayların ve şahısların dikkat çekici bir çeşitlilik sergilediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğini konu edinen bu klasik metinler hem içerik hem yapı açısından karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirilmiş; her bir grubun özgün anlatım unsurları ortaya konularak bu alandaki akademik literatüre katkı sağlanmıştır. Çalışma, söz konusu anlatıların tarihî ve edebî bağlam içinde daha net bir şekilde anlaşılmasına imkân tanımaktadır.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemeye Giriş*. 2. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Atik, A. (2009). *Celîlî'nin Leylâ ve Mecnûn'u ve Nizâmî'nin Leylâ ve Mecnûn'u ile Karşılaştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü: İstanbul.
- Balkan, K. (2017). *Ahmed Edirnevî Mevlid-i Nebvî İnceleme-Metin*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Gaziantep.
- Bulut, B. (2016). *Âşık Paşa'nın Mevlidi İnceleme-Metin*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Çakır, O. (2016) *Menkıbe-i Fahr-i Kâinat'ta Dinî ve Kültürel Unsurlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çanakkale.
- Çelebioğlu, A. (1996). *Muhammediye*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Çelebioğlu, A. (1998). *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Çetin, N. (2005). *Roman Çözümleme Yöntemi*. 3. Baskı. Ankara: Öncü Kitap.
- Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş* 2. 4. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dalkılıç, A. H. (2023). *Darîr'in Siretü'n-Nebî'sinde Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile Evlilik Bahsi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.

- Debreli, Z. G. (2018). *Destan-ı Hadice (İnceleme-Metin-Sözlük)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Samsun.
- Demirel, Ş. (2017). *Behiştü Heft-Peyker Mesnevisi*. www.kulturturizm.gov.tr Erişim tarihi: 30.05.2025
- Eraslan, R. (2016). *Manzume-i Hatice'tü'l-Kübrâ*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sivas.
- Erkan, M. (1986). *Sîretü'n-Nebî (Tercümetü'z-Zarîr) İnceleme-Metin*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Garip, S. (2010). *Gulâmî'nin Dasitân-ı Hadicetü'l-Kübrâ Adlı Eseri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- İz, F. (1985) "Divan Nazım ve Nesri". *Büyük Türk Klasikleri* 2/219-391. Ankara: Ötüken-Söğüt Yayınları.
- Kalkan, A. N. (2019). *Menkıbe-i Fahr-i Kâinat/Hikâyet-i Hadice (İnceleme, Metin ve Dil İçeriği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Kavruk, H.; Kadioğlu, İ. (2017). *Manzum Siyer-i Nebi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Kızıldaş, M. (2020). "Gulâmî'nin Dâsitân-ı Hadicetü'l-Kübrâ Adlı Eserinin Bilinmeyen İki Nüshası ve Diğer Nüshalarına Dair", *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. S.24, s. 95-113.
- Kiraz, S.; Bilgin, E. (2022). "Nesirden Nazma Aktarma Geleneği ve Abdî'nin Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin Evlenmelerini Anlatan Mesnevisi: Hikâyet-i Tezvîc-i Sultân-ı Enbiya", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*. S. 25, s. 501-534.
- Korkmaz, A. (2023). "Hâzâ mevlûd-, şerif-i hadicetü'l-kübrâ (Paris nüshası) ve özellikleri", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. S. 13, s. 78-143.
- Köse, F. (2017) *Yazarı Bilinmeyen Bir Hz. Hatice Hikâyesi (Tenzitli Metin-İnceleme)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Levend, A. S. (2015). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Mengi, M. (1995). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özerol, N.; Atlı, S. (2019). "Ebu Eyyüb el-Ensârî Hakkında Yazılmış Bir Hikâyenin Çeviriyazısı ve Tahlili." *Littera Turca Dergisi*. C. 5. S. 3, s. 488-500.
- Öztürk, N. (2016). *Yazarı Belli Olmayan Hazret-i Hatice Manzumesi Metin-Dil İncelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kocaeli.
- Selçuk, B. (2019). *Meşâkkü'l-Uşşâk*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Soycan, A. (2018). *Türk Edebiyatında Hz. Hatice ve Manzume-i Hazret-i Hadicetü'l-Kübrâ*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Konya.
- Tekin, M. (200). *Roman Sanatı (Romanın Unsurları)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Topbaş, S. (2022). *Türk Edebiyatında Hazret-i Katice Kıssaları (Metin-İnceleme)*. Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları.
- Topbaş, S.; Selçuk, B. (2019). "Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile Evliliğine Dair Bir Hikâye: Tezevvücü'r-resûl", *Littera Turca*. S. 5, s. 752-780.
- Tursun, E. K. (2010). *Hazâ Kitâb-ı Hadicetü'l-Kübrâ (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bolu.
- Türkdoğan, M. G. (2008). *Klasik Türk Edebiyatında Yusuf u Züleyha Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Uysal, M. (2010). *Nikâh-nâme (İnceleme-Metin)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Yıldırım, A.; Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.